

Perspectief voor Noordwest-Overijssel

Gebiedsgericht beleid Noordwest-Overijssel

Gemeente Brederwiede, gemeente Steenwijk,
gemeente IJsselham, gemeente Zwartsluis,
Waterschap Wold en Wieden, Waterschap Groot Salland,
provincie Overijssel,
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

MEI 1997

Het perspectief voor Noordwest-Overijssel is vastgesteld:

- in de gemeenteraad van Brederwiede op 12 november 1996;
- in de gemeenteraad van IJsselham op 15 november 1996;
- in de gemeenteraad van Steenwijk op 19 november 1996;
- in de gemeenteraad van Zwartsluis op 28 oktober 1996;
- in het verenigd college van het Waterschap Wold en Wieden op 5 november 1996;
- in het algemeen bestuur van het Zuiveringschap West-Overijssel op 19 september 1996 (per 1 januari 1997 is het zuiveringschap opgegaan in het Waterschap Groot Salland);
- in Provinciale Staten van Overijssel op 18 december 1996.

Mee ingestemd door minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij bij brief van 28 april 1997.

Voorwoord

Het gebiedsgericht beleid voor Noordwest-Overijssel heeft in de afgelopen jaren de gemoederen beziggehouden. Meteen na de massaal bezochte informatiebijeenkomsten in het voorjaar van 1994 wist iedereen in het gebied dat er plannen in de maak waren, die bepalend zouden zijn voor de toekomst van de Kop.

Sindsdien hebben bewoners op allerlei manieren en bij allerlei gelegenheden laten weten hoe zij die toekomst zien en wat er door de overheid gedaan zou moeten worden. Of, juist niet gedaan zou moeten worden.

Als voorzitter van de bestuurlijke overleggroep heb ik op vele bijeenkomsten met de bevolking over de plannen mogen discussiëren. Ik heb dat zeer waardevol gevonden. Samen met de bezoeken aan het gebied hebben ze mij inzicht gegeven wat er in Noordwest-Overijssel leeft, welke plannen men maakt voor de toekomst, maar ook welke zorgen men daarbij heeft. Immers, veranderingen geven vaak ook onzekerheid en zorgen over wat er komen gaat.

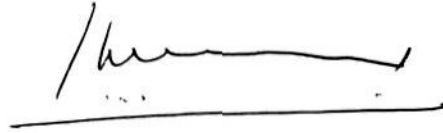
Al die contacten tezamen hebben mij de grote betrokkenheid laten zien van de bewoners in dit bijzondere deel van Overijssel. Zij willen de schoonheid en pracht van het gebied te bewaren voor hun kinderen. Maar ook ruimte krijgen voor het ontwikkelen van een levendige samenleving.

Na de periode van oriënteren en discussiëren hebben de overheden uit de vele mogelijkheden uiteindelijk een keuze gemaakt en eind 1996 het 'Perspectief voor Noordwest-Overijssel' vastgesteld.

Daarmee is een toekomst geschetst voor de komende jaren, die uitzicht biedt op behoud van een aantrekkelijk en leefbaar gebied. Aantrekkelijk vanwege zijn natuur, maar ook om in te wonen, te werken, te recreëren, te leven.

Er bestaat een kans dat de toekomst zich niet aan dit Perspectief wenst te houden. Dat is niet erg. Ik heb de overtuiging dat er bij de uitvoering van het gebiedsgericht beleid volop mogelijkheden zijn om Noordwest-Overijssel nog mooier en economisch sterker te maken. Bewoners, organisaties en

overheden zullen in onderlinge samenwerking de kansen moeten benutten die het 'Perspectief voor Noordwest-Overijssel' hen biedt.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of connected loops and a final upward stroke, positioned above a horizontal line.

Herman Kemperman,
voorzitter bestuurlijke overleggroep
gebiedsgericht beleid Noordwest-Overijssel

Inhoud

B L Z

1	Inleiding	1 5
1.1	Aanleiding en doel	1 5
1.2	Organisatie en werkwijze	1 6
1.3	Ligging gebied	1 9
1.4	Kern van het beleid	1 9
1.5	Status en procedure, relatie met andere plannen	2 0
1.6	Opzet van het rapport en leeswijzer	2 2
2	Huidige situatie, autonome ontwikkeling, knelpunten en ontwikkelingsmogelijkheden	2 5
2.1	Schets van het projectgebied	2 5
2.2	Leefbaarheid en wonen	2 7
2.3	Recreatie en toerisme	3 3
2.4	Natuur en landschap	3 6
2.5	Landbouw, rietteelt en visserij	4 3
2.6	Drinkwaterwinning	4 6
2.7	Waterhuishouding	4 8
3	Het beleid voor de ontwikkeling van Noordwest-Overijssel	5 3
3.1	Hoofdpijnen van het gebiedsgericht beleid	5 3
3.2	Ruimtelijk beeld en globaal toekomstbeeld	5 7
3.3	Het gebiedsgericht beleid voor delen van het projectgebied	5 9
3.3.1	Wieden en Weerribben	5 9
3.3.2	Wetering-west	6 2
3.3.3	Zomerdijk-Groene Kruispunt	6 3
3.3.4	Zwartsluis en Barsbekerbinnenpolder	6 3
3.3.5	Vollenhove, Bentpolder en Hoge Land van Vollenhove	6 5
3.3.6	Tussen Vollenhove en Blokzijl	6 6
3.3.7	Gebied Blokzijl, Kuinre en Ossenzijl	6 8
3.3.8	Ossenzijl en Oldemarkt	6 9

3.3.9	Vaarroute Ossenzijl-Steenwijk en aanliggende gebied	70
3.3.10	Recreatiegebied bij Steenwijk	71
3.3.11	Polder Gelderingen en polder Giethoorn ten noorden van de Thijssengracht	72
3.3.12	Wetering-oost, Halfweg en Scheerwolde	73
3.3.13	Beulakerpolder en polder Giethoorn tussen Cornelisgracht en Thijssengracht	74
3.4	Beleidsvoorstellen voor het gebied als geheel en verwachte effecten	76
3.4.1	Landbouw, rietteelt en visserij	76
3.4.2	Natuur en landschap	84
3.4.3	Recreatie en toerisme	87
3.4.4	Aanpassingen in het waterbeheer	91
3.4.5	Drinkwaterwinningen	91
3.4.6	Verbetering van het milieu in het milieubeschermingsgebied	92
3.4.7	Ontwikkeling van de leefbaarheid	93
4	Uitvoering van gebiedsgericht beleid	103
4.1	Maatregelen, projecten en vervolgacties	104
4.1.1	Landinrichting	104
4.1.2	Grondverwerving en verplaatsing van landbouwbedrijven	108
4.1.3	Planologische maatregelen	111
4.1.4	Projecten en activiteiten voor de landbouw, de rietteelt en de visserij	112
4.1.5	Natuurbeheer en landschapselementen	113
4.1.6	Aanwijzing milieubeschermingsgebied	114
4.1.7	Recreatieve voorzieningen	114
4.1.8	Drinkwaterwinningen	116
4.1.9	Aanpassing van de waterhuishouding	117
4.1.10	Projecten en maatregelen ter verbetering van de leefbaarheid	118

4.2	Financiering	1 2 0
4.2.1	Totaalbeeld	1 2 0
4.2.2	Financiële regeling voor de ontwikkeling van Noordwest-Overijssel	1 2 1
4.2.3	Financiering van landinrichting en grondverwerving	1 2 2
4.2.4	Programma voor plattelandsontwikkeling (5B) en ISP-programma	1 2 3
4.2.5	Financiering van drinkwaterwinningen	1 2 4
4.2.6	Gemeentelijke belastingen en waterschapslasten	1 2 4
4.2.7	Schadevergoedingen	1 2 5
4.3	Wijze van uitvoering	1 2 6
4.3.1	Bestuursovereenkomst	1 2 6
4.3.2	Organisatie van de uitvoering	1 2 6
4.3.3	Vervolgprocedures	1 2 8

Bijlagen

1	Projectorganisatie	1 3 3
2	Uitgangspunten Startnotitie	1 3 5
3	Advies van de consultatiegroep over de voorlopige Reactienota naar aanleiding van de inspraak op het Perspectief voor Noordwest-Overijssel (ontwerp-gebiedsgericht beleid)	1 3 7
4	Meerjarig Uitvoeringsprogramma	1 5 5
	Lijst van afkortingen	1 6 6

BIJGEVOEGD: KAART BELEIDSVOORSTELLEN

Nota Bene: hoewel de kaart is gedrukt op een topografische ondergrond, waarop perceelsgrenzen zichtbaar zijn, zal pas in vervolgprocedures (bestemmingsplan, begrenzings relatienota- en natuurontwikkelingsgebieden) de begrenzing op perceelsniveau plaatsvinden!

1 Inleiding

Noordwest-Overijssel is een uniek gebied. Vanwege het water, de wieden, de weren. Vanwege de planten en de dieren. Maar vooral vanwege de mensen die er werken en wonen. Als boer, als rietsnijder, als campinghoudster, als hotelier.

Het gebiedsgericht beleid biedt een perspectief voor de ontwikkeling van Noordwest-Overijssel. Het gaat uit van de sterke punten van het gebied. Van de kansen die er zijn voor versterking van de natuur en de recreatie en voor verbetering van de leefbaarheid. Kansen ook voor verbetering van de economische structuur. Met andere woorden: het platteland van Noordwest-Overijssel krijgt een vernieuwd perspectief.

1.1 Aanleiding en doel

1.1

Uit de vele verschillende bestaande plannen voor Noordwest-Overijssel blijkt dat het gebied in een aantal opzichten toe is aan een ander beleid. Vooral het voornemen van Rijk en provincie om de natuurgebieden Wieden en Weerribben te verbeteren en te vergroten is een belangrijke aanleiding voor het formuleren van nieuw beleid.

Tot voor kort wist de bevolking niet precies wat haar te wachten stond. Daarvoor bestaan er te veel verschillende plannen. Ook dat maakt het nodig een samenhangend gebiedsgericht beleid te formuleren, waarin de ontwikkeling voor de lange termijn wordt verhelderd. Alle overheden - dus het Rijk, de provincie, waterschappen en de gemeenten - kunnen vervolgens hun beleid op dit gezamenlijk perspectief afstemmen.

Het gebiedsgericht beleid bouwt voort op een aantal bestaande plannen. Op rijksplannen als de Vierde nota over de ruimtelijke ordening Extra (Vinex), de Derde nota Waterhuishouding, het Natuurbeleidsplan en het Structuurschema Groene Ruimte. En op plannen van de provincie, zoals het Streekplan West-Overijssel, het Beleidsplan Natuur en Landschap Overijssel, het Grondwaterbeheersplan en het Waterhuishoudingsplan.

Ieder van deze plannen heeft een eigen toonzetting. Maar alle plannen komen in grote lijnen op het volgende neer:

- het gebied heeft belangrijke natuurwaarden die door diverse oorzaken worden bedreigd;
- in het gebied zijn er mogelijkheden voor ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden;
- het gebied is belangrijk voor recreatie en toerisme en biedt kansen voor een aanzienlijke versterking hiervan;
- de leefbaarheid staat door verschillende oorzaken onder druk;
- de gebruiksmogelijkheden van het landelijk gebied worden voor een groot deel bepaald door kwaliteit en kwantiteit van het water;
- het waterrijke gebied biedt gunstige perspectieven voor winning van drinkwater.

Op basis van deze plannen hebben Gedeputeerde Staten in maart 1993 een startnotitie vastgesteld. Dit was het begin van het gebiedsgericht beleid. De startnotitie bevat de uitgangspunten en concrete doelen voor het gebiedsgericht beleid (zie bijlage 2).

In de loop van het project kreeg vergroting van de leefbaarheid een sterker accent. Dat betekent meer aandacht voor de gevolgen van plannen voor de eigen bewoners van het gebied. Zaken die vooral spelen zijn: werkgelegenheid, woonomgeving, woningbouwmogelijkheden en het voorzieningen-niveau.

1.2

1.2 Organisatie en werkwijze

Voor het gebiedsgericht beleid is een aparte organisatie in het leven geroepen (zie bijlage 1). Naast een bestuurlijke overleggroep, gevormd door de besturen van de betrokken overheden en organisaties, is er een projectgroep, bestaande uit ambtelijke deskundigen.

Verder is er een consultatiegroep ingesteld, met vertegenwoordigers van lokale maatschappelijke groeperingen. De consultatiegroep geeft aan de bestuurlijke overleggroep commentaar op deelproducten en concepten.

In maart 1994 zijn de eerste voorstellen voor het gebiedsgericht beleid gepresenteerd. In dit 'concept-voorontwerp' zette de bestuurlijke overleggroep een ontwikkelingsperspectief voor Noordwest-Overijssel uiteen.

Nadat er informatieavonden zijn gehouden heeft de consultatiegroep advies uitgebracht over het concept-voorontwerp.

Het advies van de consultatiegroep, de reacties op de informatieavonden en een bespreking in een (gezamenlijke) commissievergadering van Provinciale Staten, zijn verwerkt in een Richtingennotitie. Gedeputeerde Staten stelden deze notitie in november 1994 vast. In de Richtingennotitie staat hoe het concept-voorontwerp op hoofdlijnen veranderd zou moeten worden. Aan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is gevraagd of hij kan instemmen met de Richtingennotitie. En ook, of hij de rijksinstrumenten (financiële regelingen) wil inzetten voor Noordwest-Overijssel.

In maart 1995 berichtte de minister dat hij kon instemmen met de Richtingennotitie. Ook gaf hij duidelijkheid over de inzet - bij voorrang - van landinrichting in Noordwest-Overijssel en de aanvullende instrumenten.

Op basis van de brief van de minister en de Richtingennotitie hebben de betrokken overheden overeenstemming bereikt over de aanpassingen in het concept-voorontwerp. In augustus 1996 is vervolgens het ontwerp 'Perspectief voor Noordwest-Overijssel' gepubliceerd. Dit ontwerp-gebiedsgericht beleid heeft vervolgens tot 15 november 1996 voor iedereen ter inzage gelegen voor inspraak. Hierop zijn bijna 140 inspraakreacties ingediend, waaronder een door ruim 6.000 personen ondertekend verzoekschrift. Het ontwerp diende tevens als voorontwerp voor een partiële herziening van het Streekplan West-Overijssel 1993.

Naar aanleiding van de inspraak is in maart 1996 een voorlopige Reactienota verschenen. De consultatiegroep heeft hierover geadviseerd, dit advies is opgenomen in bijlage 3. Op grond van dit advies hebben de dagelijkse besturen van de betrokken overheden in mei 1996 de Reactienota definitief en de daarin opgenomen wijzigingsvoorstellen voor het ontwerp-'Perspectief' vastgesteld.

Op grond van de definitieve Reactienota is tevens een ontwerp-partiële herziening van het Streekplan West-Overijssel verschenen, die tot 9 juli 1996

ter visie heeft gelegen. Op dit ontwerp zijn 49 geldige 'zienswijzen' (vroeger bezwaren) ingebracht. Op 4 november 1996 is er een hoorzitting gehouden voor de indieners van deze zienswijzen.

In de maanden september-december 1996 hebben de algemene besturen van het Waterschap Wold en Wieden, het Zuiveringschap West-Overijssel (inmiddels Waterschap Groot Salland), de gemeenteraden van Brederwiede, IJsselham, Steenwijk en Zwartsluis en Provinciale Staten dit Perspectief voor Noordwest-Overijssel vastgesteld. Provinciale Staten hebben gelijktijdig de partiële herziening van het Streekplan West-Overijssel vastgesteld. Eerder al had het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ingestemd met het ontwerp-'Perspectief voor Noordwest-Overijssel'.

KAART 1

ligging projectgebied

KAART 1

— — — — — projectgebied

1.3 Ligging gebied

1.3

Kaart 1 geeft het gebied van het project aan. De grenzen worden bepaald door verwachte ontwikkelingen van het landelijk gebied. Dit neemt niet weg dat daarnaast goed gekeken is naar de relaties die het projectgebied heeft met de omliggende gebieden.

In het noorden wordt het projectgebied begrensd door de Linde - grensri-vier met Friesland - en aan de zuidzijde door het Meppelerdiep en het Zwar-te Water. De begrenzing aan de noordoostkant wordt bepaald door de ruil-verkavelingen Paasloo-Kerkbuurt, Giethoorn-Wanneperveen en Rouveen. Deze vallen dus buiten het projectgebied. Reden hiervoor is dat het geen goede zaak is al nieuwe plannen voor gebieden te maken, wanneer de vori-ge plannen nog maar net uitgevoerd zijn. Aan de westkant vormt de pro-vincie Flevoland de grens van het projectgebied.

1.4 Kern van het beleid

1.4

Het gebiedsgericht beleid is ingrijpend. De gezamenlijke overheden en organisaties denken echter dat alleen op deze manier een duurzaam per-spectief te bieden is aan Noordwest-Overijssel. Door een aantal zaken in onderlinge samenhang uit te voeren, kunnen de bestaande knelpunten opgelost worden. Bovendien kan de economische structuur verbeteren en de leefbaarheid op peil blijven. Niets doen, of het beleid uit het verleden onveranderd voortzetten, betekent dat het gebied er op termijn op achter-uit gaat.

Het gebiedsgericht beleid omvat een samenhangend pakket beleidsvoor-stellen. De hoofdlijnen zijn:

1. duurzame ontwikkeling van landbouw, recreatie, natuur, drinkwater-winning met gunstige effecten voor de leefbaarheid;
2. gunstig sociaal-economisch perspectief;
3. versterken van groei in toeristisch-recreatieve bedrijvigheid;
4. keren van de achteruitgang van Wieden en Weerribben;
5. drinkwaterwinning;
6. kwaliteit van landbouwgronden als zware afwegingsfactor (aanpassing en inrichting voor de blijvende landbouw);

7. positieve ontwikkeling van de leefbaarheid;
8. aansluiten bij de bestaande ruimtelijke structuur;
9. aankopen van grond en bedrijven op basis van vrijwilligheid;
10. uitvoering in 15 jaar;
11. flankerend beleid ter compensatie van de onttrekking van landbouwgrond;
12. overeenstemming tussen betrokken overheden.

In hoofdstuk 3, waarin de voorstellen voor het gebiedsgericht beleid staan, worden deze hoofdlijnen in paragraaf 3.1 nader toegelicht.

1.5

1.5 Status en procedure, relatie met andere plannen

Het gebiedsgericht beleid voor Noordwest-Overijssel is voor verantwoordelijkheid van provincie, gemeenten, waterschappen en het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Onder meer via een samenvatting die in het gebied wordt verspreid zal het vastgestelde gebiedsgericht beleid voor Noordwest-Overijssel bekend worden gemaakt.

Het gebiedsgericht beleid is geen plan dat naast of in de plaats van andere plannen komt. Integendeel: het dient vooral om de vele verschillende plannen onderling af te stemmen. Daarover het volgende.

Gelijktijdig met het gebiedsgericht hebben Provinciale Staten van Overijssel ook een partiële herziening van het Streekplan West-Overijssel 1993 vastgesteld. In deze herziening zijn de regionaal ruimtelijke aspecten van het gebiedsgericht beleid opgenomen.

Het gebiedsgericht beleid zal verder dienen als gezamenlijk beleidsvisie voor de betrokken overheden, op grond waarvan de komende jaren verschillende plannen en procedures zullen volgen. Zo geeft het gebiedsgericht beleid onder meer de richting aan voor de uitvoering van een landinrichting (Projectnota Landinrichting), voor de aanpassing van bestemmingsplannen, het

waterbeheer en de begrenzing en het beheer van natuurgebieden. Finale beslissingen, met een beroepsmogelijkheid bij de administratieve rechtbank, worden pas in deze procedures genomen.

Het gebiedsgericht beleid vormt daarmee dus ook de uitwerking van het natuur- en landschapsbeleid voor Noordwest-Overijssel, zoals dit in het Beleidsplan Natuur en Landschap Overijssel is opgenomen. Tevens is het een gebiedsperspectief, in de zin van de strategische groenprojecten uit het (rijks) Structuurschema Groene Ruimte.

Ook de aanduiding milieubeschermingsgebied die Noordwest-Overijssel in het provinciaal Milieubeleidsplan kreeg (zie paragraaf 3.4.6), zal in het kader van het gebiedsgericht beleid worden ingevuld.

Verder zal het gebiedsgericht beleid uitgangspunt zijn voor herziening van het provinciaal Waterhuishoudingsplan en het Waterbeheersplan van de waterschappen. Bij de voorbereiding van het gebiedsgericht beleid is gebruikgemaakt van de resultaten van het project 'Beleidsontwikkeling waterhuishouding Noordwest-Overijssel'.

De plannen voor vergroting van de leefbaarheid sluiten aan bij de activiteiten van het Regionaal Ontwikkelingsplan (ROP). Voorts is er een relatie met de aanwijzing van Noordwest-Overijssel tot zogenaamd 5B-gebied. Hiervoor zijn Europese middelen beschikbaar voor co-financiering van projecten ter ontwikkeling van plattelandsgebieden, gecombineerd met middelen uit het Integraal Structuurplan Noorden des lands (ISP). Zie verder paragraaf 4.2.2.

Het is de bedoeling dat de betrokken overheden en organisaties verplichtingen zullen aangaan voor de uitvoering van het gebiedsgericht beleid in een bestuursovereenkomst. Afspraken over de financiering van de belangrijkste elementen van de uitvoering maken daarvan deel uit. Zie bijlage 4.

Na aanvaarding van het Perspectief voor Noordwest-Overijssel zullen de procedures starten voor inpassing van het gebiedsgericht beleid in de hiervoor genoemde plannen. Hoofdstuk 4 gaat in op de uitvoering en vervolgens procedures.

1.6 Opzet van het rapport en leeswijzer

Hoofdstuk 2 van het rapport beschrijft de huidige situatie van het projectgebied. Aan de orde komen de autonome (zelfstandige) ontwikkeling, de knelpunten en de mogelijke ontwikkeling per hoofdfunctie van delen van het gebied.

Hoofdstuk 3 gaat over het gebiedsgericht beleid. Dit hoofdstuk onthult de voorstellen voor de ontwikkeling van Noordwest-Overijssel. Eerst worden de verschillende delen van het gebied behandeld. Vervolgens komen de voorstellen, maatregelen en verwachte effecten voor het gebied als geheel aan bod, uitgesplitst naar functies.

Hoofdstuk 4 ten slotte geeft weer hoe het gebiedsgericht beleid uitgevoerd moet worden. Daarbij hoort een overzicht van de beschikbare middelen.

2 Huidige situatie, autonome ontwikkeling, knelpunten en ontwikkelingsmogelijkheden

Hoofdstuk 2 is een verkenning van de mogelijkheden voor ontwikkeling van Noordwest-Overijssel. In dit hoofdstuk komen de huidige situatie en de ontwikkelingsmogelijkheden van Noordwest-Overijssel aan bod. Ze worden beschreven aan de hand van zes onderwerpen:

1. leefbaarheid en wonen;
2. recreatie en toerisme;
3. natuur en landschap;
4. landbouw, rietteelt en binnenvisserij;
5. drinkwaterwinning;
6. waterhuishouding.

Dit zijn de zes hoofdvormen van het grondgebruik. Zij bepalen de ontwikkeling van het gebied.

De paragrafen 2.2 tot en met 2.6 beschrijven telkens de bestaande situatie en de autonome ontwikkeling. Autonome ontwikkeling wil zeggen: een ontwikkeling zonder extra ingrepen. Verder worden de belangrijkste knelpunten genoemd en - in het kort - de toekomstmogelijkheden verkend. Het gaat hier om een globale verkenning: de toekomstmogelijkheden zijn niet tegen elkaar afgewogen en de haalbaarheid is niet getoetst.

Paragraaf 2.7 beschrijft ten slotte de waterhuishouding in Noordwest, als verbindend element tussen de vijf functies in de paragrafen daarvoor.

Wat het gebiedsgericht beleid concreet inhoudt voor de verschillende gebieden en sectoren afzonderlijk, staat in hoofdstuk 3 en 4. Deze bevatten afgewogen voorstellen en maatregelen voor de ontwikkeling van Noordwest-Overijssel.

2.1 Schets van het projectgebied

2.1

In het projectgebied wonen ongeveer 20.000 mensen. Aan de flanken van het gebied ligt een aantal grotere kernen, zoals Zwartsluis, Vollenhove,

Blokzijl en Oldemarkt. Direct buiten het projectgebied liggen de regionale centra Steenwijk en Meppel en het toeristische concentratiepunt Giethoorn. Meer centraal en verspreid over het gebied liggen enkele kleine kernen en buurtschappen.

Het projectgebied is in totaal circa 19.000 ha groot. Centraal liggen de Weerribben en een deel van de Wieden, twee waterrijke natuurgebieden met in totaal 7.000 ha binnen het projectgebied. Nog eens ruim 1.500 ha van de Wieden liggen buiten het projectgebied.

Aan de westrand liggen veenweidegebieden (Blankenhammerpolder, Leeuwterveld) en het Hoge Land van Vollenhove, een keileemplateau. Ook aan de noordkant langs de Linde, aan de noordoostkant tegen het houtwallenlandschap van Paasloo en aan de zuidkant (Barsbekerbinnenpolder) liggen veenweidegebieden. De landbouw bestaat hier voornamelijk uit melkveehouderijen. De veenweidegebieden zijn belangrijk voor weidevogels en overwinterende ganzen.

Oostelijk van de centrale natuurgebieden bevindt zich een grootschalig landbouwgebied, dat in de jaren 1928-1962 is ontgonnen. De melkveehouderij wordt in dit gebied afgewisseld met akkerbouw. De polders aan de oostkant liggen 0,50-1,00 meter lager dan de rest van het gebied.

Netto is er volgens de mei-tellingen 8.500 ha landbouwgrond in het projectgebied. Inclusief wegen, waterlopen en onland kan er naar schatting circa 10.500 ha als landbouwgebied aangemerkt worden.

Natuur, landschap en landbouw in Noordwest-Overijssel zijn sterk afhankelijk van het water. Peil en kwaliteit van het water bepalen de omstandigheden voor planten en dieren en de bedrijfsomstandigheden voor de landbouw. Dat gold in het verleden, dat geldt nog steeds. Ook de mogelijkheden voor bebouwing en, vanzelfsprekend, de mogelijkheden voor drinkwaterwinning worden door het water bepaald. Het watersysteem vormt als het ware een 'blauwe draad' tussen de verschillende functies in Noordwest-Overijssel.

Bij Sint Jansklooster wordt drinkwater gewonnen. Het waterrijke gebied is mede in gebruik voor recreatie, met een concentratie rond Giethoorn en op enkele doorgaande recreatievaartroutes.

Het gebied wordt niet doorsneden door autosnelwegen of spoorwegen. Via het spoor (Meppel, Steenwijk) en de weg is het gebied echter goed bereikbaar. Er lopen twee oost-west wegverbindingen van regionaal belang: de weg Blokzijl-Steenwijk en de weg Vollenhove-Blauwe Hand. Aan de rand van het projectgebied liggen nog enkele wegen (Zwartsluis-Giethoorn-Steenwijk, Zwartsluis-Vollenhove) en grotere vaarwegen, zoals het kanaal Beukers-Steenwijk-Ossenzijl.

2.2 Leefbaarheid en wonen

2.2

Leefbaarheid is een begrip dat de waardering van bewoners voor het leven binnen een kern en een streek uitdrukt. Belangrijk voor een goede leefbaarheid zijn: voldoende werkgelegenheid; goed leefmilieu; aantrekkelijke woonomgeving; voldoende recreatiemogelijkheden; aanwezigheid van scholen, winkels, medische, sociale en culturele voorzieningen en een goede bereikbaarheid, onder andere per openbaar vervoer. Ook spelen bij leefbaarheid het sociale en het bestuurlijke klimaat een rol. Hierbij gaat het om de vraag in welke mate de bewoners betrokken worden bij besluitvorming.

De beoogde veranderingen maken het nodig om in het gebiedsgericht beleid veel aandacht te geven aan de leefbaarheid.

De leefbaarheid in Noordwest-Overijssel is gezien in een wat groter verband dan het projectgebied alleen. Leefbaarheidsaspecten strekken immers vaak verder dan het projectgebied. Bovendien beslaan de gegevens die voorhanden zijn vaak geheel Noordwest.

In plattelandsgebieden als Noordwest-Overijssel staat de leefbaarheid onder druk. Voor een deel is dat te wijten aan algemene ontwikkelingen als schaalvergroting. Bij de winkelvoorzieningen en scholen komt dit duidelijk naar voren. Verder trekken veel jongeren weg, onder meer door gebrek aan scholen en werk.

Steenwijk en Meppel hebben een belangrijke centrumfunctie voor het gebied. Deze steden bieden een breed pakket aan voorzieningen. Zwartsluis, Vollenhove en Oldemarkt vervullen een aanvullende functie op het gebied van verzorging en werkgelegenheid.

In Noordwest-Overijssel is het lange tijd zo geweest dat meer mensen het gebied verlieten dan er binnen kwamen. Gelukkig is dat veranderd. In periode 1982-1993 is de bevolking gegroeid van 42.630 tot 43.200.

Bezien we de periode van de afgelopen 10 jaren dan kunnen we constateren dat de werkgelegenheid zich in de eerste 5 jaren duidelijk minder gunstig heeft ontwikkeld dan in de rest van Overijssel. De laatste 5 jaren laten echter een gunstiger beeld zien. Weliswaar bleef de ontwikkeling in Steenwijk achter bij het provinciale gemiddelde, maar die van de overige drie gemeenten stak daarbij gunstig af.

In totaal waren er in geheel Noordwest-Overijssel in 1987 9.700 en in 1992 ruim 10.500 arbeidsplaatsen. Een stijging dus.

In Brederwiede en IJsselham zijn de sectoren industrie en handel/horeca sterke groeiers. In Steenwijk en Zwartsluis valt vooral de sector industrie op. Recreatie en toerisme zorgen voor 10-15% van de werkgelegenheid en vormen een groeisector.

De landbouw, waaronder ook de rietteelt, is een belangrijke drager van de economische ontwikkeling. In de vier gemeenten van Noordwest-Overijssel zorgt de landbouw voor circa 15-20% van de totale werkgelegenheid (direct en indirect). Na de maatschappelijke dienstverlening, de industrie en de handel/horeca is de landbouw de vierde werkgelegenheidsverschaffer. De werkgelegenheid in de landbouw neemt jaarlijks af met 1-2%.

In het algemeen is er sprake van een tekort aan werkgelegenheid. Er is te weinig hoogwaardige bedrijvigheid. De werkloosheid ligt ongeveer op het gemiddelde niveau van de Regio IJssel-Vecht.

Tabel 1 laat zien dat in IJsselham het percentage niet-werkenden duidelijk boven het regionale gemiddelde zit. In Steenwijk is de situatie verbeterd.

Openbaar vervoer is een wezenlijk onderdeel van de leefbaarheid. Aan de randen van het gebied is er een redelijk goed openbaar vervoer, maar in het middengebied laat dit sterk te wensen over.

Het grote oppervlak waterrijke natuur biedt de eigen bevolking goede recreatiemogelijkheden. Dit is positief voor de leefbaarheid.

TABEL 1

Werkgelegenheid in de vier gemeenten in
Noordwest-Overijssel, 1993/1994

TABEL 1

	<i>Beroepsgeschikte bevolking (1993)</i>	<i>% niet-werkend</i>	
		<i>1993</i>	<i>1994</i>
Brederwiede	8.034	5,1	5,0
Steenwijk	13.999	8,4	6,4
IJsselham	3.497	8,4	8,8
Zwartsluis	2.934	4,7	4,7
Regio IJssel-Vecht (Bron: RBA)	225.633	6,5	6,6

Op verschillende manieren trachten de overheden de leefbaarheid in het gebied te vergroten. Zoals bijvoorbeeld via het Regionaal Ontwikkelingsplan (ROP). Hiermee worden projecten opgezet en gesteund die de leefbaarheid stimuleren. Gemeenten, Rijk en provincie hebben voor de periode 1993 tot en met 1995 in totaal f 850.000,- beschikbaar gesteld. Een aantal projecten is reeds uitgevoerd, andere zijn in voorbereiding. Ook na 1995 willen de overheden samen de leefbaarheid zoveel mogelijk instandhouden.

De aanwezigheid van voldoende mogelijkheden voor huisvesting van de bevolking levert een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid.

Het Streekplan West-Overijssel (1993) kent een speciaal ruimtelijk beleid voor Noordwest-Overijssel, toegesneden op de mogelijkheden van het gebied. Hiermee wordt onder meer beoogd de negatieve bevolkingsontwikkeling en de effecten daarvan op de leefbaarheid, om te buigen.

Voor de woningbouw kiest het streekplan voor een experiment. Het begrip 'sociale en/of economische binding' is opgerekt van binding per kern naar regionale binding. Dat kan hier, omdat het gebied weinig verstedelijkingsdruk heeft. Zodoende zijn er meer mogelijkheden voor een eigen invulling van het beleid.

Een ander onderdeel van het experiment is dat de gemeenten meer ruimte hebben gekregen voor regeling van de omvang en spreiding van de bevolking over hun gemeenten en kernen.

Daarnaast kreeg het gebied een hogere taakstelling voor de bevolkingsontwikkeling - en daarmee ook meer ruimte voor de woningbouw.

Het streven is dat de aantallen vertrekkers en binnenkomers elkaar in evenwicht houden. Het vertrek van mensen uit het gebied kan dus gecompenseerd worden door instroom van buiten het gebied. De verwachting is dat de vier Noordwest-gemeenten zullen groeien van 42.800 inwoners in 1992 naar 44.350 in 2010.

De keuze voor deze taakstellende hogere bevolkingsgroei vraagt meer woningen dan nodig zijn voor de eigen bevolking. Dat betekent dat ook gebouwd kan worden voor mensen van buiten het gebied. Deze taakstelling zal aanzienlijke inspanningen van de regio vergen.

De huisvesting van sociaal en/of economisch gebonden mensen aan gemeente/regio blijft in elk geval gegarandeerd. Zo zullen agrariërs na beëindiging van het bedrijf woonruimte in de kernen kunnen vinden.

Globaal beschouwd moeten in de periode 1994 tot 2000 ongeveer 1.200 woningen en in de periode 2000-2010 ruim 1.000 woningen gebouwd worden, afgezien van vervangende nieuwbouw. Er zijn nu plannen voor ruim 850 woningen. Voor ± 1.400 woningen moeten nog plannen gemaakt worden. In totaal is hiervoor, afhankelijk van de gekozen dichtheden, een oppervlakte van 70-100 ha nodig. Ook na 2010 zal er ruimte voor woningbouw moeten zijn.

Bij de kernen moeten er voldoende geschikte mogelijkheden zijn om de woningbouw daadwerkelijk te kunnen realiseren. Gelet op de kwetsbare omgeving zullen knelpunten zich vooral kunnen voordoen in Kalenberg en Belt-Schutsloot.

In de buurtschappen is conform het buurtschappenbeleid beperkte woningbouw mogelijk voor personen met een directe binding.

Wezenlijk onderdeel van de leefbaarheid is een gunstige en veelzijdige ontwikkeling van de werkgelegenheid. De kernen moeten daarom mogelijkheden hebben voor uitbreiding en vestiging van bedrijven.

Steenwijk heeft de status 'subregionale kern'. Daarom ligt het accent voor wat betreft de werkgelegenheidsontwikkeling op deze gemeente. De ligging

van Steenwijk is gunstig om ook bedrijvigheid van elders aan te kunnen trekken. Daarbij denkt men vooral aan meer grootschalige bedrijven.

In de kernen Oldemarkt, Vollenhove en Zwartsluis zal de lokale bedrijvigheid zich kunnen ontwikkelen. Dat wordt ook gestimuleerd. Startende bedrijven, die wat hun aard en schaal betreft bij deze kernen passen, kunnen zich hier vestigen. Ook kunnen bedrijven van buiten zich vestigen die vanwege specifieke vestigingseisen (onder andere arbeidsmarkt, infrastructuur) op de betreffende kern zijn aangewezen. Wanneer zo'n vestiging de bestaande pendel of bestaande onevenwichtigheden op de arbeidsmarkt vermindert, dan is er extra steun voor.

Ook in de kleine kernen zijn er mogelijkheden voor bedrijfsvestiging van plaatsgebonden bedrijven, passend bij de structuur (opbouw, grootte) van de kern. Verder kan er onder bepaalde voorwaarden gebruikgemaakt worden van bestaande bebouwing, onder andere vrijkomende agrarische bedrijven.

Het is lastig om de ontwikkeling van bedrijfsterreinen in te schatten. Deze kan immers sterk beïnvloed worden door incidentele vestigingen. Vandaar dat we hier een globaal beeld geven van de verwachtingen voor de komende 10 jaar.

De ontwikkelingen in de afgelopen 5 jaar maken het waarschijnlijk dat in de periode 1995-2005 ruim 34 ha voor nieuwe bedrijven nodig zal zijn. Dit betreft heel Noordwest-Overijssel.

De meeste kernen beschikken op dit moment over voldoende bedrijfsruimte. In totaal is er een reservevoorraad van ruim 46 ha. Vooral Steenwijk en Zwartsluis hebben voorlopig nog een ruime voorraad. Nu de (lange) discussie over een bedrijfsterrein bij Vollenhove is afgesloten, is ook daar snel voldoende bedrijfsterrein voorhanden. Bij Oldemarkt en Ossenzijl zal op korte termijn bedrijfsterrein ontwikkeld moeten worden ten behoeve van watersportgerichte bedrijven.

Ook de zogenaamde 5B-gelden dragen bij aan verbetering van de leefbaarheid. De Europese Unie geeft via 5B extra geld voor ontwikkeling van het platteland. Noord-Overijssel krijgt in totaal voor de jaren 1994-1999 33 miljoen gulden. Noordwest-Overijssel beslaat ongeveer de helft van het 5B-gebied. Inmiddels is een globaal programma vastgesteld en zijn de eerste projecten in uitvoering.

Ten slotte is van belang dat het gebied grotendeels valt onder het Integraal Structuurplan noorden des lands (ISP). Dat betekent extra geld voor ontwikkeling van de regionale bedrijvigheid. Zie verder hoofdstuk 4.

Knelpunten leefbaarheid

De werkgelegenheidssituatie is het belangrijkste knelpunt. Er is een structureel tekort aan arbeidsplaatsen. In de landbouw, de handel en de dienstverlening verdwijnen arbeidsplaatsen. Het verlies wordt door andere sectoren onvoldoende gecompenseerd.

Verder vereist het veel inspanning om het bevolkingsaantal op peil te houden, wat van belang is voor het handhaven van voorzieningen. Dat speelt voor het gebied als geheel, maar ook voor de verschillende kernen afzonderlijk. Een afnemende bevolking zou de terugloop in voorzieningen versnellen. Winkels, openbaar vervoer en maatschappelijke dienstverlening zouden steeds minder klanten krijgen. Ook het verenigingsleven komt onder druk te staan en de scholen kampen met een tekort aan leerlingen.

Ontwikkelingsmogelijkheden leefbaarheid

Het gebiedsgericht beleid biedt extra kansen om de leefbaarheid te vergroten. Hierboven is een aantal kansen genoemd. Sommige ontwikkelingen kunnen we echter maar beperkt beïnvloeden. Het gebiedsgericht beleid kan dan ook niet alle problemen oplossen.

Het woonklimaat kan sterker worden door het ontwikkelen van hoogwaardige, wervende, woonlocaties in een aantrekkelijke omgeving. Door deze woningbouw te combineren met woningen in de recreatieve sector kunnen voorzieningen worden aangelegd die anders niet mogelijk zouden zijn.

Goede woonlocaties kunnen ook het vestigingsklimaat voor bedrijven verbeteren. Daardoor nemen de kansen op bedrijfsvestiging toe.

Bij Ossenzijl en Oldemarkt kunnen bedrijventerreinen ontwikkeld worden. Ossenzijl is vooral aantrekkelijk voor watersportbedrijven.

Verbetering van de huidige natuurgebieden en aanleg van nieuwe natuur zal voor de toeristen en zeker ook voor de eigen bewoners aantrekkelijke mogelijkheden scheppen om te recreëren. Ook de al aanwezige recreatieve sector

krijgt kansen om zich kwalitatief te verbeteren. Het toeristisch 'product' Noordwest-Overijssel zal zo een belangrijke impuls krijgen.

Een toename van het toerisme heeft een positief effect op de werkgelegenheid en op de voorzieningen. De recreatie zou zo ontwikkeld kunnen worden dat het toeristisch seizoen wordt verlengd. Hiermee bereikt men naast inkomstenvergroting, een kwalitatieve verbetering van de werkgelegenheid in de recreatiesector.

Negatieve effecten van de recreatieve ontwikkeling op de kernen en op de natuurgebieden moeten zoveel mogelijk worden voorkomen.

In de landbouw loopt het aantal arbeidsplaatsen terug. Verbetering van de productieomstandigheden kan echter een positieve invloed hebben op deze bedrijfstak. Verder moet - samen met de landbouw - bekeken worden of en zo ja hoe, de economische positie verbeterd kan worden door verhoging van de toegevoegde waarde van het agrarisch product. Of, om het anders te zeggen: door meer inkomsten te halen uit hoogwaardige producten.

Het openbaar vervoer kan beter worden door de ontwikkeling van nieuwe vormen van vervoer, die op de vraag zijn toegesneden. Bijvoorbeeld een buslijn langs alle attractiepunten in het toeristisch seizoen.

Voor het slagen van het gebiedsgericht beleid is samenwerking en afstemming heel belangrijk. Dat geldt voor de vier gemeenten, maar ook voor de andere overheden en instanties die het gebiedsgericht beleid vormgeven. Zij zullen het gebied prioriteit moeten geven bij de inzet van hun instrumenten.

Ook is het belangrijk dat er bij de bevolking draagvlak ontstaat voor het gebiedsgericht beleid. Daarvoor is het nodig dat bevolking en plannenmakers elkaar goed en tijdig weten te vinden.

2.3 Recreatie en toerisme

2.3

De combinatie van bijzondere natuur met water en cultuurhistorie maakt Noordwest-Overijssel aantrekkelijk voor recreatie en toerisme. De recreatiesector in het projectgebied (inclusief Giethoorn) biedt zo'n 10-15% van

de werkgelegenheid. De toenemende vrije tijd en het groeiende belang van de watersport - Nederland-Waterland - en de recent opgekomen aandacht voor natuur- en cultuurrecreatie bieden kansen voor ontwikkeling van de recreatie.

De verschillende voorzieningen concentreren zich aan de rand van het projectgebied, met het accent op de oostkant. Giethoorn, dat net buiten het projectgebied ligt, neemt een centrale plaats in met een concentratie van vooral dagrecreatie. Giethoorn is een trekpleister met landelijke bekendheid en telt omstreeks 1 miljoen bezoekers per jaar.

In de centraal gelegen natuurgebieden is de recreatie extensief.

De accommodaties voor de watersport liggen verspreid. Behalve in Giethoorn zijn ook in Zwartsluis, Vollenhove, Ossenzijl, Blokzijl, Oldemarkt en Steenwijk voorzieningen aanwezig.

Door het gebied lopen twee belangrijke toervaartroutes. Eén via het kanaal Beukers-Steenwijk-Ossenzijl en één via de Beulakerwijde-Kalenbergergracht naar Ossenzijl. Op deze routes werden in 1992 circa 45.000 passerende jachten geteld. Daarnaast bieden de smallere en ondiepere vaarten en meren in Weerribben, Wieden en ook rond Giethoorn goede mogelijkheden voor de kleine watersport.

De verblijfsrecreatie is geconcentreerd in Giethoorn, Wanneperveen en Belt-Schutsloot, deels dus buiten het projectgebied. Wanneer je de accommodaties hier meetelt dan zijn er circa 5.000 slaapplekken.

Er zijn relatief weinig mogelijkheden voor oeverrecreatie. Alleen de Belterwiede heeft een plaatselijk toegankelijke oever langs de Blauwe Handseweg. Ten westen van het projectgebied liggen in de Noordoostpolder twee recreatieve concentraties: Kraggenburg-Voorsterbos en Kuinderbos. Deze kerngebieden zijn bestemd voor zowel dag- als verblijfsrecreatie en sluiten aan bij de toeristische structuur van respectievelijk Vollenhove en Kuinre. Bij Vollenhove sluit het vaarnet van de Noordoostpolder aan op het Vollenhoverv kanaal en daarmee op het vaarnet in Noordwest-Overijssel. Bij Kuinre is sprake van een te ontwikkelen vaarweg om daarmee een tweede aansluiting tot stand te brengen. Daarnaast is er een goede koppeling tussen de fietsnetwerken in de Noordoostpolder en Noordwest-Overijssel, met name bij Kuinre, Blokzijl en Vollenhove.

De autonome ontwikkeling in de recreatief-toeristische sector laat een geleidelijke groei zien.

Knelpunten recreatie en toerisme

Belangrijkste knelpunt voor de recreatief-toeristische sector is het ontbreken van uitbreidingsmogelijkheden voor de bestaande recreatiebedrijven. Veel bedrijven liggen in of naast een kwetsbaar natuurgebied. Daardoor hebben ze weinig ruimte om kwaliteit en rendement te verbeteren. Dat maakt hun bedrijfseconomische positie kwetsbaar.

Daarnaast is het ontbreken van bepaalde vormen van verblijfsrecreatie een belangrijk knelpunt. Vooral hoogwaardige vormen als hotels en bungalowterreinen zijn schaars in het gebied. Daardoor is Noordwest-Overijssel meer een gebied voor dagrecreatie dan een verblijfsgebied. Het gevolg is dat het bezoek zich concentreert in een korte periode in voorjaar en zomer. Gevolg is ook dat het toeristisch bezoek relatief weinig inkomsten oplevert.

De voorzieningen voor oeverrecreatie, langs routes en voor hoogwaardige verblijfsaccommodatie zijn gering.

Het gebied heeft, met uitzondering van Giethoorn, een beperkte landelijke bekendheid. Het gebied wordt nog onvoldoende als een eenheid gezien. Het wordt ook niet als een eenheid gepresenteerd. Dit komt door de geringe samenwerking tussen bedrijven en instanties in deze sector. Maar ook spelen mee de scheiding in deelgebieden en de onvoldoende bereikbaarheid en de slechte interne ontsluiting.

Op topdagen, zowel 's zomers als 's winters, is de capaciteit van de wegen onvoldoende om de bezoekers die per auto komen te verwerken. Ook bij enkele bruggen is de wachttijd lang.

Ontwikkelingsmogelijkheden recreatie en toerisme

Er zijn goede kansen om het gebied voor recreatie en toerisme verder te ontwikkelen op basis van de sterke punten. De sterkste punten zijn cultuurhistorie (Zuiderzeestadjes, vaardorpen) en de waarde van natuur en landschap (moeras, reliëf, afwisseling). Daarnaast zijn de mogelijkheden voor watersport een sterk punt. Juist de combinatie van deze zaken in één gebied biedt kansen voor verdere ontplooiing van recreatie en toerisme.

De instandhouding en ontwikkeling van de natuur biedt ruimte voor extensieve vormen van recreatie: wandelen, fietsen, varen en schaatsen. Het vormt tevens een aantrekkelijke omgeving voor nieuwe verblijfsrecreatie. Bij recreatieve ontwikkeling is een kwalitatieve verbetering van de aanwezige voorzieningen gewenst. Het routenet voor fietsen, varen en ook wandelen kan worden uitgebreid. De voorzieningen langs de routes kunnen verbeterd worden. Ook het openbaar vervoer en de aansluiting van verschillende vervoersvormen kunnen verbeteren.

Kwantitatieve en kwalitatieve uitbreiding van de bedrijvigheid is in deze sector mogelijk. In de eerste plaats zullen de aanwezige bedrijven de ruimte moeten krijgen voor verdere ontwikkeling. Daarbij zullen de natuurgebieden ontzien moeten worden. Gezien de ligging van de meeste recreatiebedrijven liggen de kansen vooral in het ontwikkelen van nieuwe, aantrekkelijke locaties, langs de rand van het projectgebied en aansluitend op de woonkernen. Door verplaatsing van bedrijven naar nieuwe locaties krijgen andere bedrijven de ruimte of kunnen natuurwaarden hersteld worden.

Uitbreiding van accommodatie op nieuwe locaties zal vooral op het punt van hoogwaardige verblijfsrecreatie liggen. Dat wil zeggen: grotere campings met ruime voorzieningen en ook enkele hotels, bungalowterreinen en appartementen. Investeerders hebben hiervoor belangstelling getoond. De vestiging van dit type accommodatie zal leiden tot seizoensverlenging: de toerist kan gedurende een langer seizoen aangenaam in Noordwest-Overijssel verblijven. Seizoensverlenging geeft meer bestedingen en verdiensten en een relatief grote groei van de werkgelegenheid. Tevens draagt dit bij aan het behoud van winkels en andere voorzieningen.

2.4

2.4 Natuur en landschap

De bestaande natuurgebieden en hun directe omgeving zijn van nationaal en internationaal belang. Wieden en Weerribben vormen met de Rottige Meenthe en daarachter liggende gebieden ongeveer de helft van het oppervlak aan moeras in het Nederlandse laagveengebied.

De Weerribben en de Wieden (dat deels buiten het projectgebied valt) heb-

ben samen een grootte van ongeveer 7.000 ha. Binnen beide gebieden is beperkt landbouwkundig medegebruik aanwezig. De Wieden worden beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten en voor een deel door particulieren. De Weerribben, ondergebracht in een Nationaal Park, worden beheerd door Staatsbosbeheer.

Het wildbeheer is in eerste instantie voor verantwoordelijkheid van de jachthouder. De praktische uitvoering van het wildbeheer in Noordwest-Overijssel vindt plaats door twee wildbeheerseenheden en de twee terreinbeheerende natuurbeschermingsorganisaties.

Het huidige veenlandschap is na enkele honderden jaren ontginning ontstaan. Deze ontginning begon met de vervening van het huidige Wiedengebied en eindigde in de periode 1930-1960. Toen werd het uitgegraven veenlandschap in cultuur gebracht (de Domeinpolders).

Tot die tijd was het gebied vrij open met uitgestrekte riet- en ruigtevelden met verspreide bossages.

Het gebied is nu een sterk gevarieerd laagveenlandschap met bosrijke natuurgebieden met petgaten en legakkers, rietlanden, grote meren en rationeel ingerichte landbouwpolders met vaak scherpe grenzen. Te midden hiervan vinden we verspreid bebouwingslinten, vaardorpen en enkele buurtschappen. Langs de randen van het veengebied liggen de hogere gronden van Vollenhove en Paasloo, de voormalige Zuiderzeekustzone en het Lindedal.

De belangrijkste actuele natuurwaarden zijn geconcentreerd in de bestaande natuurgebieden. Hier is sprake van een natuurlijk proces van een langzaam voortschrijdende verlanding.

In de oudste verveende gedeelten is de bodem inmiddels weer min of meer stevig geworden. Hier ontwikkelen zich laagveenbroekbossen, rietruigten en natte kernen met heidehoogveenontwikkelingen. Het beheer is beperkt. Rondom deze oudere verveningsdelen bevindt zich een zone met jongere verlandingsreeksen van ondiep water, rijkbegroeide trekpaten, moeras, trilvenen en rietlanden. Het beheer is gericht op het instandhouden van jongere verlandingsstadia. Hier wordt naast een jaarlijks beheer een zoge-

naamd cyclisch beheer gevoerd: door het herverven van de kraggen (bijvoorbeeld met een kraggenvreter) worden de terreinen weer teruggebracht in de beginfase. Daarna start de verlanding opnieuw.

Dit beheer houdt karakteristieke plantengemeenschappen langdurig in stand. De natuurlijke verlandingsprocessen worden als het ware vertraagd, maar nooit geheel teniet gedaan. Het oppervlak aan jongere verlandingsgemeenschappen neemt zodoende zeer geleidelijk af. Dat betekent dat ook het jongere rietlandareaal jaarlijks slinkt.

Delen van de veenweidegebieden zijn belangrijk voor weidevogels en doortrekkende vogelsoorten en wintergasten (plevieren, ganzen, zwanen). De slootvegetaties en slootkanten herbergen veel bijzondere plantensoorten. Het landschap is hier open met een karakteristiek bebouwingspatroon. De bebouwing is geconcentreerd langs de dijk en de op regelmatige afstand gelegen ontsluitingswegen.

Diverse dieren uit de eigenlijke moerassen van de bestaande natuurgebieden zijn voor hun voedsel vooral aangewezen op de vochtige natte graslanden. Dit betreft roofvogels, purperreiger, zwarte stern, enz.

Oostelijk van het centrale natuurgebied ligt een open, rationeel ontgonnen landbouwgebied met grasland en bouwland. Dit heeft weinig betekenis voor doortrekkende vogels en sloot- en bermvegetaties.

Het Hoge Land van Vollenhove en de zuidelijke rand van de stuwwal Paasloo hebben een aantrekkelijk kleinschalig landschap met houtwallen en singels. Dit landschap is van betekenis voor veel planten en dieren (zangvogels, kleinere zoogdieren, vleermuizen en insecten).

Het ontginningspatroon op basis van de natuurlijke gesteldheid van het gebied bepaalt tevens de culturele waarde, samen met de bijbehorende nederzettingen. Zwartsluis, Vollenhove, Blokzijl, Blankenham en Kuinre hebben bovendien een specifieke cultuurhistorische waarde door hun ligging aan het Zwarte Water of de vroegere Zuiderzee. Dorpen en buurtschappen als Belt-Schutsloot, de Leeuwte, Heerveld en Sint Jansklooster zijn eveneens van cultuurhistorisch belang.

Knelpunten natuur

De waarden van natuur en landschap staan in deze regio al geruime tijd onder druk. Ze nemen op diverse plaatsen geleidelijk af. Diverse karakteristieke soorten ontbreken (otter en visarend) of worden in hun voortbestaan bedreigd (purperreiger). De huidige ligging en aard van de natuurgebieden biedt door een aantal oorzaken geen garantie voor het duurzaam voortbestaan van de natuurwaarden.

Zo voldoet de waterhuishouding niet aan de eisen die de natuur hieraan stelt. De waterkwaliteit neemt weliswaar op onderdelen weer langzaam toe. Maar de hoeveelheid voedingsstoffen is nog steeds te hoog.

Aan de randen van de natuurgebieden vindt een te grote wegzijging van water plaats naar de omliggende landbouwpolders. Hierdoor stroomt water van een slechtere kwaliteit uit de landbouwpolders of inlaatwater uit Friesland in de boezem. Bijzondere vegetaties dreigen hierdoor te verdwijnen.

De waterbodem bevat naast veel voedingsstoffen ook diverse microverontreinigingen. Voor bepaalde diersoorten is bijvoorbeeld het gehalte PCB's op sommige plaatsen te hoog. Voor terugkeer van de otter is onder andere op enkele plaatsen sanering van waterbodems noodzakelijk.

De bestaande natuurgebieden liggen verdeeld over het projectgebied en sluiten niet goed aan op nabijgelegen gebieden als de Rottige Meenthe en Olde Maten. Ze liggen te geïsoleerd, of zijn te gering van omvang om als leefgebied te kunnen functioneren voor karakteristieke diersoorten van laagveenmoerassen (bruine kiekendief, roerdomp, visarend en otter).

Beschoeide kanalen en drukke wegen in het gebied vormen ecologische barrières voor diverse faunasoorten.

Jonge verlandingsstadia zijn vooral aanwezig in de overgangszone naar het landbouwgebied. Op langere termijn zullen ze steeds schaarser worden door de versnelde verlanding. Door verrijking met voedingsstoffen ontstaat verruiging en veraarding in delen van de bestaande natuurgebieden. In oudere verlandingsvegetaties zijn door bodemvorming en verzuring blijvende veranderingen opgetreden. Dit proces kan alleen door menselijk

ingrijpen vertraagd of teruggezet worden. Dan kunnen nieuwe jonge verlandingsfasen ontstaan.

In combinatie met de versterkte invloed van verzurende en vervuilende stoffen (veroorzaakt door onder meer de wegzijging) neemt de natuurkwaliteit geleidelijk af.

Knelpunten landschap

In het landschap zie je de ontstaansgeschiedenis van het gebied en de verschillende landschapstypen soms nauwelijks terug. Zo is het landschapstype van de voormalige 'uiterwaarden' in het rivierdal van de Linde nauwelijks te onderscheiden van de omringende landbouwgronden. Ook de rechtlijnige ontginning van de Domeinpolders is maar voor een deel landschappelijk goed herkenbaar.

De landschapswaarden buiten de bestaande natuurgebieden zijn matig ontwikkeld. Deze gebieden zijn weinig aantrekkelijk voor recreanten, al wordt de openheid door sommige bezoekers wel gewaardeerd.

Een uitzondering is het Hoge Land van Vollenhove met zijn singels, bosjes en houtwallen en het landgoed De Oldenhof. De structuur hiervan is echter niet meer compleet en heeft enige aanvulling nodig. Ook is er sprake van onvoldoende verzorging en beheer.

Ontwikkelingsmogelijkheden natuur

Landelijk gezien biedt Noordwest-Overijssel zeer goede ontwikkelingskansen voor halfnatuurlijke moerassen. Vooral de kerngebieden lenen zich daar goed voor. De reeds ingezette ontwikkeling van heidehoogveen zou voortgezet moeten worden. Het beheer kan, na een periode van overgangsbeheer, tot een minimum worden beperkt en zich richten op een climaxvegetatie, dat is de vegetatie die er uiteindelijk door de natuurlijke ontwikkeling zal komen. De nu nog jonge laagveenbroekbossen zullen op langere termijn geschikt worden voor bijvoorbeeld de visarend. Op de langere termijn verdwijnt het kunstmatig instandhouden van jonge verlandingsstadia (onder andere rietland) in de kerngebieden.

De oostrand van de bestaande natuurgebieden biedt goede mogelijkheden om nieuwe moerassen te ontwikkelen. Deze zullen spontaan kunnen verlo-

pen door verlanding vanuit de oevers. Zo'n verlandingsproces komt nu niet meer voor in Noordwest-Overijssel. In delen van deze nieuwe moerassen kan een halfnatuurlijk laagveenmoeras ontwikkeld worden. De verlanding, voornamelijk vanuit de luwe oevers en als drijftillen, zal zeer geleidelijk verlopen. Naar verwachting zullen dieper ontpolderde delen pas na een halve eeuw verlanden. Eens in de 50-80 jaar kan dit verlandingsproces dan weer worden onderbroken (hervervenen). Door het terugzetten van de veenvorming in de tijd te spreiden, ontstaat er een grote landschappelijke variatie. Die variatie komt ten goede aan de meest bedreigde en karakteristieke planten- en diersoorten.

De nieuwe moerassen en rietlanden vormen tevens een hydrologische buffer tussen de bestaande natuurgebieden en de resterende landbouwgebieden. Door het verhogen van het waterpeil in de nieuwe natuurgebieden aan de oostkant zal de wegzijging in de Wieden en Weerribben verminderen, waardoor de waterkwaliteit verbetert.

Verplaatsing van de waterinlaat naar gemaal Stroink en wijziging van het inlaatregiem biedt mogelijkheden voor verbetering van de waterkwaliteit, omdat instroom vanuit Friesland kan worden verminderd. Als water bij Stroink wordt ingelaten zal de waterdistributie binnen het Wiedengebied tegelijkertijd veranderd moeten worden.

Door uitbreiding met nieuwe natuurgebieden kunnen verbindingen ontstaan met omliggende natuurgebieden als Rottige Meenthe, Oldematen, Zwarte Meer en Zwarte Water en het oostelijke Wiedengebied. Dit vergroot de uitwisselingsmogelijkheden voor dieren. De kans op voortbestaan van karakteristieke diersoorten wordt daarmee verbeterd.

In de veenweidegebieden aan de zuid- en westkant van de natuurgebieden kan door toepassing van de Relatienota (beheers- of reservaatgebied) de weidevogelstand aanzienlijk worden verbeterd. In de beheersgebieden vooral voor de gewone weidevogels (kievit, grutto) en slootmilieus. In de nieuw aan te wijzen reservaatgebieden kan het waterpeil verhoogd worden tot boezempeil. Mede als gevolg daarvan kunnen graslandvegetatie en kritische weidevogelsoorten (slobeend, tureluur, kemphaan) zich beter ontwikkelen.

De mogelijkheden tot recreatief medegebruik hangen samen met de kwetsbaarheid van de verschillende eenheden binnen de bestaande en nieuwe natuurgebieden. In de nieuwe natuurgebieden en in de landschappelijk verbeterde landbouwgebieden kunnen nieuwe mogelijkheden voor recreatief medegebruik ontstaan. Daarmee kan ook het recreatief medegebruik in kwetsbare natuurgebieden beïnvloed worden.

Op basis van deze Ontwikkelingsmogelijkheden ontstaat een ruimtelijke indeling, waarbij de kern van de natuurgebieden het meest extensief beheerd wordt en rustige, extensieve vormen van recreatie kent. Dit is water en moerasbos, waar op de lange duur de verlanding tot hoogveenvorming zal leiden.

Daaromheen ligt een zone met natuurgebieden die actiever beheerd worden om de specifieke natuurwaarden (maar ook cultuurwaarden) te behouden. *Deze zone kent recreatief gebruik, het beeld wordt bepaald door petgaten en legakkers.*

Nog verder naar buiten liggen zones waarin landbouw en natuur worden gecombineerd (bijvoorbeeld weidevogelgebieden), of die uitsluitend voor de landbouw zijn ingericht.

Ontwikkelingsmogelijkheden landschap

Het toekomstig ruimtegebruik kan in het landschap nadrukkelijk vorm krijgen. Het ruimtegebruik wordt dan beter zichtbaar en dat is een belangrijk kwaliteitsaspect. In de Domeinpolders kan het rationele karakter worden benadrukt door de aanleg van beplantingen. Versterking van Het Hoge Land van Vollenhove is mogelijk door de aanleg van kleine bos- en landschapselementen. Langs de voormalige zeedijk Blokzijl-Kuinre kan door *incidentele erfbeplanting* het karakter van de voormalige kustzone worden versterkt. Verder is het mogelijk in de vormgeving van 'natte', niet-agrarische gebieden duidelijk onderscheid te maken tussen natuurkerngebieden, gebieden met ecologische verbindingsfuncties, recreatiegebieden, toeristische routes en waterwingebieden.

Functies als natuur, extensieve recreatie en waterwinning ontwikkelen zich relatief langzaam. Ze zouden dan ook zoveel mogelijk gebundeld kunnen

worden. Dit geeft een duurzame landschapsstructuur, onafhankelijk van het agrarisch grondgebruik. Eén en ander vraagt in Noordwest-Overijssel om grote eenheden natuur- en landbouwgebied en een goede waterhuishoudkundige scheiding en optimale inrichting.

Aankleding van het landschap kan het gebied aantrekkelijk maken voor de recreatie.

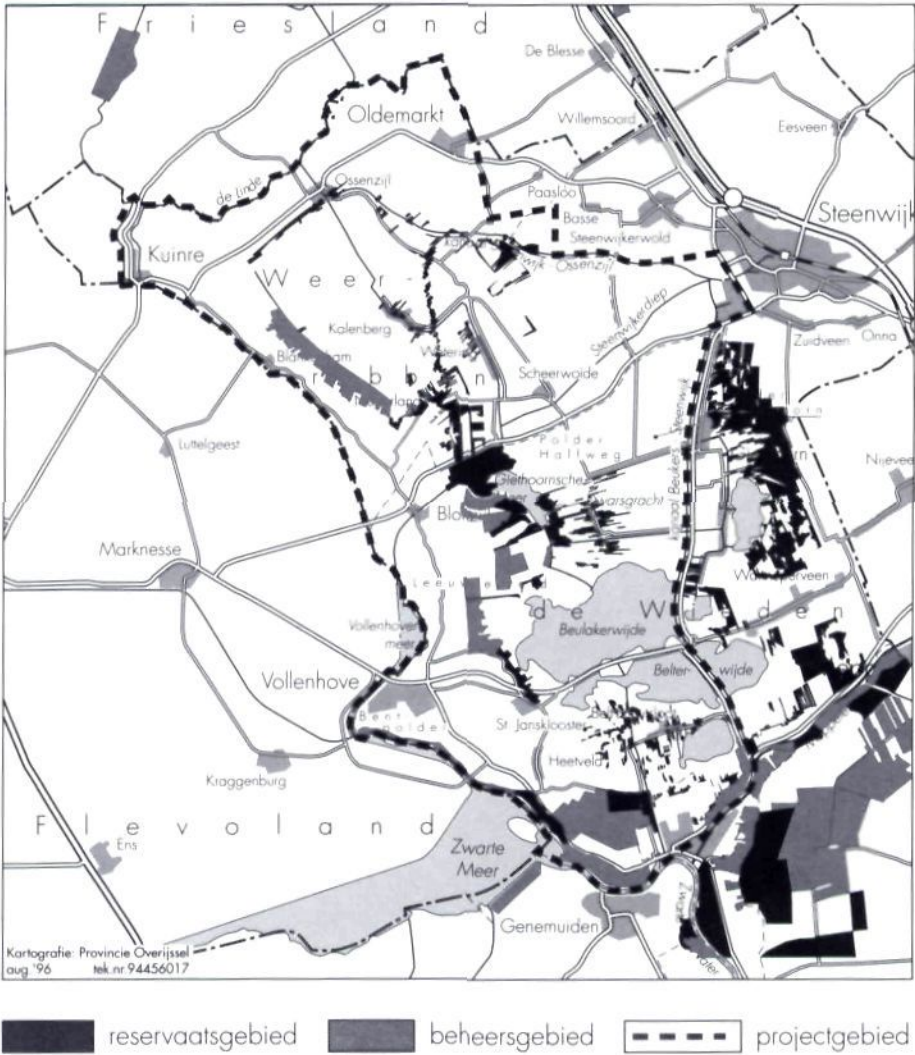
2.5 Landbouw, rietteelt en visserij

2.5

In de landbouw werken (direct en indirect) ongeveer 900-950 mensen. Daarmee is de landbouw een economische pijler van het gebied. In het projectgebied ligt netto circa 8.500 ha landbouwgrond, ongeveer 80% daarvan is grasland. In totaal zijn er omstreeks 325 bedrijven. De meeste zijn melkveehouderijen: circa 230. Deze hebben een hoge veebezetting (gemiddeld 3,0 grootvee-eenheden/ha) en een oppervlakte van 25 ha of meer. Ook in SBE's gemeten is er een relatief hoog aandeel grote bedrijven. Meer dan de helft van de landbouwbedrijven is groter dan 150 SBE. Een kwart heeft meer dan 250 SBE. De variatie tussen de bedrijven is groot. De bedrijven aan de zuidwestkant (Leeuwtveld, Hoge Land van Vollenhove en Barsbekerbinnenpolder) zijn kleiner en extensiever en hebben minder vaak een ligboxenstal dan de bedrijven in de overige gebieden. Het aandeel bedrijven zonder opvolger is hier het grootst. De bedrijven in de overige gebieden zijn de beste in Overijssel.

Er is ruim 2.000 ha relatienotagebied begreind. Voor ruim 1.000 ha zijn beheersovereenkomsten afgesloten (cijfers 1992). Circa 200 hectare reservaatgebied is verworven en als natuurgebied in beheer. Op kaart 2 is de ligging van de bestaande relatienotagebieden aangegeven.

Het aantal agrarische bedrijven neemt jaarlijks met 1-3% af. Daardoor daalt de werkgelegenheid geleidelijk (zie paragraaf 2.2). Deze afname is het sterkst (3-4%) bij de kleinere bedrijven in de veengebieden aan de zuid- en westkant. In de sterkere landbouwgebieden is de arbeidsbezetting per bedrijf relatief laag en is ook de afname aan werkgelegenheid gering: tussen

0,5 en 1,0%. Naar schatting zou door de autonome ontwikkeling in het gehele gebied de werkgelegenheid in de landbouw jaarlijks met circa 1-2% afnemen. Over vijftien jaar is dat een afname van 130-250 arbeidsplaatsen.

Naast de landbouw zijn er in het projectgebied ook de rietteelt en de beroepsbinnenvisserij van belang. Op een vijftigtal bedrijven draagt rietteelt bij aan het inkomen. Er zijn in Noordwest-Overijssel ruim 20 beroepsvis-sers. Vaak combineren zij de visserij met rietteelt.

De ontwikkelingen in de landbouw leiden tot een verdere vermindering van de huidige vermesting en verzuring. In vergelijking met de rest van Overijssel zijn vermesting en verzuring laag in Noordwest-Overijssel.

Knelpunten landbouw, rietteelt en visserij

Het verlies van arbeidsplaatsen in de landbouw wordt in de toekomst snel groter, met name in de slechtere landbouwgebieden. In een aantal bedrijven wordt te weinig verdiend voor ontwikkeling van het bedrijf. Er zijn weinig mogelijkheden om de productiecapaciteit uit te breiden of om de bedrijfsresultaten te verbeteren.

Dit komt met name voor in de gebieden aan de zuidwestkant van het projectgebied, waar de bedrijven het kleinst zijn.

De grotere bedrijven met goede productieomstandigheden hebben de beste toekomstkansen. Zij hebben behoefte aan bedrijfsvergroting, mede om te voldoen aan de milieueisen. Daarnaast kunnen de bestaande productieomstandigheden (ontwatering, ontsluiting en verkaveling) verder verbeterd worden.

De riettelers hebben te kampen met veroudering van een deel van het riet-
aaraal, tekort aan goed bereikbare opslagplaatsen en verspreid liggende per-
celen.

Voor de binnenvisserij zijn de teruggelopen vangsten het voornaamste knelpunt.

Ontwikkelingsmogelijkheden landbouw, rietteelt en visserij

Er zijn mogelijkheden voor ontwikkeling van de landbouw door verbetering van de productieomstandigheden. Dat maakt aanpassingen nodig in de verkaveling, de waterhuishouding en in de ontsluiting. Hierdoor kan het arbeidsinkomen hoger worden en kan de werkgelegenheid op peil blijven. Maar voor een aantal bedrijven zal het toekomstperspectief ook na verbetering van de productieomstandigheden gering blijven. Dit geldt in het bijzonder voor de bedrijven aan de zuidwestkant van het gebied. In de andere gebieden liggen eveneens bedrijven met een gering toekomstperspectief. Een combinatie van landbouw met andere bedrijvigheid kan een oplossing

bieden. Of men moet het bedrijf beëindigen. Ook het verplaatsen van bedrijven binnen het projectgebied of naar andere gebieden kan voor een aantal bedrijven mogelijk uitkomst bieden.

Verhoging van de afzet leidt tot hogere inkomsten. Kansen lijken er vooral te zijn voor regionale specialiteiten. Kalenberger riet met een gegarandeerde herkomst is hiervan een voorbeeld. Maar ook zuivelproducten zijn kansrijk.

Voor ontwikkeling van de rietteelt kan gedacht worden aan aanleg van een aantal gemeenschappelijke voorzieningen, uitbreiding van het areaal en ruiling van percelen. Voor de ontwikkeling van de binnenvisserij zijn van belang een uitbreiding van het bevisbaar waterareaal, een goede kwaliteit en inrichting van het viswater.

2.6

2.6 Drinkwaterwinning

Er is in het projectgebied een drinkwaterwinning bij Sint Jansklooster. Hier wordt maximaal 7 miljoen m³ oevergrondwater per jaar gewonnen. Voor 2 miljoen m³ geldt een proefvergunning. Net buiten het projectgebied liggen winningen bij Havelterberg en Staphorst.

Knelpunten drinkwaterwinning

Er is een stijgende vraag naar drinkwater. Dat maakt het nodig te zoeken naar meer winmogelijkheden. Tegelijkertijd wordt het steeds meer duidelijk dat sommige drinkwaterwinlocaties schade kunnen veroorzaken aan de landbouw of de natuur, die moeilijk te compenseren is.

De bescherming van een aantal waterwinningen zal, met name door stadsuitbreiding, in de toekomst steeds meer problemen opleveren. Een aantal bestaande winningen is daardoor in de toekomst wellicht minder of helemaal niet meer te gebruiken.

Er dreigt daarom een tekort aan drinkwater in Overijssel. Waterbesparing kan dit tekort kleiner maken, maar heft het niet op. Daarom wordt gezocht naar nieuwe locaties, waar zonder onaanvaardbare schade drinkwater gewonnen kan worden.

De bestaande winning in Sint Jansklooster is geen knelpunt en kan blijven. Wel wordt de invloed van de winning op de aanliggende natuurgebieden nader geanalyseerd.

Ontwikkelingsmogelijkheden drinkwaterwinning

In Noordwest-Overijssel is voldoende oppervlaktewater en grondwater aanwezig van goede kwaliteit. De waterpeilen zijn binnen bepaalde marges goed beheersbaar. Dat biedt mogelijkheden om het neerslagoverschot te gebruiken voor drinkwaterwinning, zonder dat dit schade geeft voor landbouw of natuur. Potentieel zijn er jaarlijks enkele tientallen miljoenen kubieke meters water te winnen. Daardoor kan Noordwest-Overijssel bijdragen aan de drinkwatervoorziening van overige delen van Overijssel, Flevoland en Drenthe.

Nieuwe winningen kunnen gevonden worden in nieuwe of bestaande natte gebieden. Bij deze winningen vindt extra infiltratie van voorgezuiverd oppervlaktewater plaats. Na bodempassage wordt het water weer opgepompt. Hiervoor is bij een winning van enkele tientallen miljoenen kubieke meters per jaar een oppervlakte van 200-250 ha nodig.

Voorwaarde is dat er voldoende aanvoer is van oppervlaktewater. Deze winningen zullen daarom bij voorkeur in de buurt van grote wateroppervlaktes gesitueerd moeten worden.

Bij een dergelijke winning is tevens ontwikkeling van natuurwaarden en extensief recreatief gebruik mogelijk.

Ook kleinere winningen zijn mogelijk. De benodigde oppervlakte is dan kleiner, circa 10-30 ha. De beste mogelijkheden daarvoor biedt een uitbreiding van de bestaande winning te Sint Jansklooster en een oppervlakte-infiltraatwinning in de Beulakerpolder, als daar natuurontwikkeling plaatsvindt.

Nieuwe winningen zijn bovendien mogelijk in de landbouwgebieden. In de diepere landbouwpolders zou gebruik gemaakt kunnen worden van een deel van de aanwezige kwel. Daardoor heeft de landbouw op deze plek geen invloed op de kwaliteit van het te winnen water.

2.7 Waterhuishouding

Alle functies in het gebied zijn nauw met elkaar verbonden, vooral door de waterhuishouding. Het water vormt de 'blauwe draad' door het hele gebied. Het water maakt het gebied bijzonder: Noordwest-Overijssel ontleent er zijn aantrekkelijkheid aan.

Het water is een essentiële factor voor de diverse functies en voor hun ontwikkeling. Dat geldt niet alleen voor de landbouw en de drinkwatervoorziening. De waterhuishouding is net zo van belang voor de bebouwing (droge voeten) als voor de waterrecreatie. En voor de bijzondere natuur in dit gebied.

Verbetering en uitbreiding van de natuur vereist een aangepaste waterhuishouding.

Parallel aan het project gebiedsgericht beleid loopt het project Beleidsontwikkeling waterhuishouding Noordwest-Overijssel. De waterhuishouding van het projectgebied en het omliggende gebied zijn onderzocht en er zijn berekeningen uitgevoerd over de gevolgen van mogelijke veranderingen voor de waterhuishouding.

Beschrijving watersysteem

De waterhuishouding functioneert als volgt. Centraal is de zogenaamde Boezem van Vollenhove, waartoe een groot gedeelte van het oppervlaktewater en de laagveenmoerassen in het projectgebied behoort. Deze boezem ontvangt water door neerslag, afvoer van de Steenwijker Aa, bemaling van de nabijgelegen polders, schut- en lekverliezen bij sluizen en de afvoer van de rioolwaterzuivering bij Steenwijk. Afvoer en verlies van water vinden plaats door verdamping en wegzijging, via het gemaal Stroink en door afvoer naar nabijgelegen polders in droge perioden.

In droge periodes wordt water ingelaten. In de Weerribben kan het water dan vrijwel geheel uit Fries water bestaan. De kwaliteit van dit water is ongunstig voor de natuurwaarden. Ook in het oostelijk gedeelte van de Wieden dringt in droge periodes water uit Friesland door. Aan de zuidkant van de Wieden is de invloed van water van buiten het gebied veel minder.

Het grondwater in dit gebied hangt samen met het oppervlaktewater. Het

verloop van de grondwaterstand wordt mede beïnvloed door het peilbeheer van de boezem en de inliggende polders.

Per saldo is de boezem een gebied waarin de wegzijging overheerst. In tegenstelling tot wat lange tijd is gedacht, wordt het water uit Drenthe niet via de ondergrond 'afgevangen' door de Noordoostpolder, maar komt terecht in de boezem. Dit water kwelt op in het dal van de Steenwijker/Vledder Aa en langs de overgang tussen de stuwwal bij Steenwijk en het vlakke boezem- en poldergebied. Zo komt het grondwater van het Drents plateau via het oppervlaktewater in de boezem terecht.

Aan de westkant van het gebied is in de diepere lagen zout grondwater te vinden.

In de laagveenmoerassen Weerribben en Wieden is de peilverlaging in de loop van de tijd sterk achtergebleven bij de peilverlagingen in de omliggende gebieden. De laatste onstonden vooral door inpolderingen (Noordoostpolder, Domeinpolders). Hierdoor is dit gebied veranderd van een min of meer hydrologisch neutraal gebied in een duidelijk wegzijgingsgebied. Vanuit de boezem zijgt water weg naar de Noordoostpolder en naar de Domeinpolders. In de Domeinpolders draineert dit water in de sloten en wordt vervolgens weer uitgemalen op de boezem.

De uitwisseling tussen het grondwater en oppervlaktewater is van groot belang voor de ontwikkeling van de vegetaties in de boezem. Wegzijging en verdamping zorgen ervoor dat het boezemwater kan doordringen in de kraggen en trilvenen. Daardoor komen hier planten voor die wijzen op een grondwaterachtige kwaliteit.

3 Het beleid voor de ontwikkeling van Noordwest-Overijssel

Het vorige hoofdstuk bevat informatie over de zes belangrijkste vormen van het grondgebruik. De huidige situatie van het projectgebied en de knelpunten zijn hierin beschreven en ook de ontwikkelingsmogelijkheden.

Hoofdstuk 3 brengt de ontwikkelingsmogelijkheden met elkaar in verband en combineert ze tot voorstellen.

Je kunt op verschillende manieren naar het gebied kijken. Dat gebeurt ook in dit hoofdstuk. De toekomst van Noordwest-Overijssel wordt eerst beschreven per deelgebied en daarna voor het gebied in z'n geheel.

Paragraaf 3.1 geeft bij wijze van inleiding eerst de hoofdlijnen weer. Dat zijn de doelen van het beleid en de voorwaarden waaraan het beleid moet voldoen. Verder bevat paragraaf 3.2 een globaal ruimtelijk beeld voor de ontwikkeling van Noordwest-Overijssel.

In paragraaf 3.3 volgt dan de uiteenzetting van het beleid voor delen van het projectgebied afzonderlijk.

In paragraaf 3.4 staat een overzicht van beleidslijnen en effecten voor het gebied als geheel; bekeken vanuit natuur en landschap, landbouw, recreatie, drinkwaterwinning en de leefbaarheid.

3.1 Hoofdlijnen van het gebiedsgericht beleid

3.1

Noordwest-Overijssel heeft een aantal unieke eigenschappen, die kansen bieden voor een geheel eigen ontwikkeling. Het gebied heeft echter ook enkele specifieke knelpunten, die een positieve ontwikkeling in de weg kunnen staan.

Kansen en knelpunten komen samen in de volgende hoofdlijnen van het beleid. Eisen en voorwaarden, waaraan het gebiedsgericht beleid moet voldoen wil het echt een succes worden.

HOOFDLIJN 1: *Duurzame ontwikkelingen voor de landbouw, de recreatie, de natuur en drinkwaterwinning met gunstige effecten voor de leefbaarheid.*

Wanneer een aantal zaken in samenhang wordt aangepakt, zijn structuur-

veranderingen in het gebied realiseerbaar met een netto positief effect. Voorbeelden zijn:

- het realiseren van nieuwe natuur op relatief grote oppervlakten maakt het mogelijk tevens een aantrekkelijke inrichting voor de recreatie te maken;
- natuur, landbouw, recreatie en drinkwaterwinning gelijk aanpakken heeft als gevolg een duidelijke structuurversterking van het gebied, die negatieve effecten van het onttrekken van landbouwgrond compenseert;
- doordat het gebied op grond van relatief grote structuurveranderingen in aanmerking komt voor landinrichting, zijn landbouwkundige verbeteringen mogelijk die anders niet of pas later aan bod zouden zijn gekomen.

Dit zijn voorbeelden van factoren die elkaar versterken. Maar er zijn ook tegenstrijdige belangen die ten opzichte van elkaar moeten worden afgewogen. Dat geldt bijvoorbeeld voor landbouwbelangen ten opzichte van natuurbelangen. Of recreatiebelangen, die het nodig maken grond aan de landbouw te onttrekken.

HOOFDLIJN 2: *Gunstig sociaal-economisch perspectief.*

Bij de afweging van tegenstrijdige belangen is doorslaggevend een gunstig sociaal-economisch toekomstperspectief voor Noordwest-Overijssel. Dat is belangrijk voor de leefbaarheid van het gebied. Voldoende werkgelegenheid en draagvlak voor behoud van het voorzieningenniveau zijn van wezenlijk belang.

HOOFDLIJN 3: *Versterking toeristisch-recreatieve bedrijvigheid.*

Het projectgebied laat bij autonome ontwikkeling een geleidelijke groei in de toeristisch-recreatieve bedrijvigheid zien. Voor een gezond sociaal-economisch klimaat is het belangrijk om deze groei te versterken.

HOOFDLIJN 4: *Keren van achteruitgang in Wieden en Weerribben.*

De autonome ontwikkeling voorziet voor de Wieden en Weerribben een geleidelijke achteruitgang. Die moet gekeerd worden. De gebieden moeten vergroot worden, onder andere door ecologische verbindingen. De nieuwe natuurgebieden zullen nat zijn: natte graslanden of moerasachtige gebieden.

Uitbreiding van de natuur en het omhoogbrengen van het waterpeil in de omliggende nieuwe natuurgebieden zal de wegzijging van water uit de Wie-

den en Weerribben verminderen. De inlaat van Fries water van een slechtere kwaliteit kan daardoor verminderen. Dat is gunstig voor de natuurlijke kwaliteiten in het gebied.

HOOFDLIJN 5: *Drinkwaterwinning zonder nadelige effecten.*

De aanwezigheid van voldoende geschikt water voor drinkwaterproductie maakt het mogelijk binnen het gebiedsgericht beleid drinkwater te winnen zonder onaanvaardbare nadelige effecten.

HOOFDLIJN 6: *Goede landbouwgrond blijft zoveel mogelijk intact.*

Bij de afweging tussen uitbreiding van grond voor natuur en recreatie en onttrekking van gronden aan de landbouw heeft de kwaliteit van de landbouwgebieden een groot gewicht. Voor de gebieden aan de oostkant van het projectgebied zijn (ten opzichte van het concept-voorontwerp) steeds beperkte varianten gekozen. In de gebieden aan de oostkant is er minder natuurontwikkeling. Aan de westkant van het projectgebied is de kwaliteit van de landbouwgebieden gemiddeld slechter. De wijzigingen ten opzichte van het concept-voorontwerp zijn hier dan ook kleiner.

HOOFDLIJN 7: *Ontwikkeling van de leefbaarheid.*

De hoofdlijnen voor het gebiedsgericht beleid houden ingrijpende veranderingen in voor Noordwest-Overijssel. Vereiste daarbij is dat de leefbaarheid zich moet kunnen ontwikkelen

Het streekplan biedt ruimte om de neergaande lijn uit het verleden om te buigen. Dit zowel voor de groei van het inwonertal en het aantal woningen als voor groei van de werkgelegenheid (zie paragraaf 2.2). Waar het om gaat is de ruimte te benutten, de vinger aan de pols te houden en zo nodig bij te sturen. Dat vraagt een goede samenwerking tussen bestuurders en bewoners. Verder zal er geld beschikbaar moeten komen voor de uitvoering van initiatieven op dit gebied.

Extra verlies van werk in de landbouw en ingrijpende veranderingen in de directe woonomgeving zullen voor een aantal bewoners de leefbaarheid negatief beïnvloeden. Dit is de ene kant van de medaille. De andere kant is dat de veranderingen in het gebied het mogelijk maken om bepaalde zaken aan te pakken die niet eerder aangepakt konden worden. Bijvoorbeeld: de vergroting van de capaciteit en de kwaliteit van de recreatievoorzieningen.

Deze levert niet alleen werkgelegenheid op, maar draagt ook bij aan het op peil houden van het inwonertal ~ en daarmee aan het draagvlak van voorzieningen die voor de bevolking van belang zijn.

Niet voor elke bewoner afzonderlijk kan het toekomstperspectief positief zijn. Maar wel voor de streek als geheel.

HOOFDLIJN 8: *Functies sluiten zoveel mogelijk aan bij de bestaande structuur.*

Voor een aantal gebieden worden ontwikkelingen voorgesteld, die tot functieverandering leiden. Functies zijn: landbouw, recreatie, natuur, enz.

De huidige structuur van het gebied kent drie elementen. Het eerste element bestaat uit de grotere woonkernen, die aan de rand van het gebied liggen. Het tweede element zijn de natuurgebieden Wieden en Weerribben, die centraal in het gebied liggen. De Wieden lopen door aan de oostkant van het projectgebied. Het derde element is het tussengebied. Dit wordt grotendeels gevormd door landbouwgebieden, die als in een hoefijzervorm rond Wieden en Weerribben liggen.

Aansluiten bij de bestaande structuur betekent dat de plaatsen voor de belangrijkste ontwikkeling van de recreatie, van natuur, van landbouw en van drinkwaterwinning globaal al zijn bepaald. In paragraaf 3.2 wordt dit ruimtelijk beeld verder uitgewerkt.

HOOFDLIJN 9: *Alleen vrijwillige verkoop van grond.*

Aankoop van gronden die nodig zijn voor functieverandering van een gebied, gebeurt alleen op basis van vrijwilligheid.

HOOFDLIJN 10: *Haalbaar en betaalbaar.*

Het beleid moet haalbaar en uitvoerbaar zijn. Voor de plannen die nu voorliggen is voldoende geld beschikbaar om ze binnen circa 15 jaar te kunnen uitvoeren.

HOOFDLIJN 11: *Compensatie voor geleden schade.*

Een gunstig perspectief voor het gebied als geheel betekent in een aantal gevallen dat individuele belangen geschaad worden. Voor deze gevallen is er flankerend beleid. Dat wil zeggen: compensatie. Maatwerk is daarbij vereist. Flankerend beleid is ook nodig om negatieve effecten voor het gebied als

geheel of delen daarvan te compenseren. Zo moet er ruimte zijn voor vervangende woningbouw en vervangende werkgelegenheid wanneer als gevolg van het gebiedsgericht beleid woningen en banen verloren gaan.

HOOFDLIJN 12: *Overeenstemming.*

Het is van belang dat het beleid berust op overeenstemming tussen de betrokken overheidsinstanties.

3.2 Ruimtelijk beeld en globaal toekomstbeeld

3.2

Versterking van de woonkernen en ontwikkeling van de recreatie in aansluiting op de woonkernen

De belangrijkste woonkernen liggen aan de rand van het plangebied of er net buiten. In het middengebied zijn er enkele kleine kernen. In de kernen woont het merendeel van de bevolking. Daar zijn ook de meeste voorzieningen. Tevens vinden we daar de niet-agrarische werkgelegenheid. Voor de toekomst is het van belang de bestaande structuur te versterken. Het Streekplan West-Overijssel biedt daarvoor mogelijkheden.

Dit kan ook door het aanleggen van nieuwe verblijfsrecreatie bij bestaande steden en dorpen. Dat heeft een aantal voordelen. Bijvoorbeeld: aansluiting bij bestaande voorzieningen; het voorkomen van versnippering en versterking van de leefbaarheid. De (toekomstige) vaarverbindingen en vaarroutes bevinden zich voornamelijk aan de rand. De gebieden daar kunnen het beste door het openbaar vervoer worden ontsloten.

Het gebied is vanuit verschillende richtingen te bereiken. Poorten naar het gebied zijn het NS-station in Steenwijk en het busstation in Zwartsluis. Deze kunnen verder ontwikkeld worden. Ook de bereikbaarheid is een reden om in het gebiedsgericht beleid te kiezen voor recreatie in aansluiting op de kernen.

Versterking van de centrale natuurgebieden

Een tweede belangrijke element van het toekomstbeeld zijn de Weerribben en Wieden met enkele meren. Samen behoren ze tot de belangrijkste grote natuurgebieden in Nederland. De kwaliteit van dit gebied staat op lange ter-

mijn onder druk. Bovendien is het zowel landelijk als internationaal beleid om de totale oppervlakte natuur te vergroten. Dit nadat al enkele tientallen jaren de oppervlakte natuur is afgenomen.

De natuurwaarden kunnen het beste worden beschermd en verhoogd door een aantal zaken te combineren die elkaar versterken (zie paragraaf 2.4).

Dat zijn:

- het verbeteren van de kwaliteit van de bestaande natuurgebieden;
- het verbeteren van de waterhuishouding voor de natuur;
- het verbinden van de Wieden en de Weerribben onderling en met grotere natuurgebieden buiten het projectgebied;
- het vergroten van de oppervlakte natuurgebieden.

Op deze wijze ontstaat tevens een langetermijnperspectief voor behoud van de bijzondere natuurwaarden in het Wieden- en Weerribbengebied. Zo zijn er ook goede aanknopingspunten voor recreatief medegebruik van de bestaande en nieuwe natuurgebieden.

Verbetering van landbouw, recreatie en landschap, en ontwikkeling van drinkwaterwinning in het tussengebied

In de gebieden tussen de woonkernen en het centrale natuurgebied is vooral de landbouw van belang. De blijvende landbouw moet versterkt worden en kansen krijgen zich verder te ontplooien. Al eerder is opgemerkt dat de landbouwstructuur sterk verschilt: overwegend kleinschalige landbouw in het zuidwestelijke deel en grote, goed uitgeruste bedrijven in de rest van het projectgebied. In beide gebieden kan door verbetering van de ontwatering, ontsluiting en verkaveling de landbouw versterkt worden.

De veranderingen, die in het gebied zullen plaatsvinden, maken het mogelijk tegelijkertijd voorzieningen te treffen voor de minder intensieve vormen van recreatie (fietsen en wandelen).

Verbetering van het landschap kan de aantrekkelijkheid voor de recreatie vergroten. Aansluitend op de denkbeelden over de woonkernen en de natuur ligt het voor de hand de recreatie zo te ontwikkelen dat de gevolgen voor het centrale deel van Weerribben en de Wieden beperkt blijven.

In het tussengebied is ook plaats voor drinkwaterwinning. Een grootschalige winning is afhankelijk van beschikbaarheid van voldoende oppervlaktewater voor infiltratie. Voldoende oppervlaktewater is vooral in de lager gelegen delen aan de zuidwestkant beschikbaar.

3.3 Het gebiedsgericht beleid voor delen van het projectgebied

3.3

Deze paragraaf beschrijft het gebiedsgericht beleid per deel van het projectgebied. Dit sluit aan op de hoofdlijnen van het globale beeld voor het hele gebied. Ook de overwegingen van de keuzes staan erbij.

De kenmerken van de deelgebieden stonden bij het maken van de plannen centraal. Daarom hieronder eerst een korte opsomming van de kenmerken. Vervolgens komen de voorstellen voor het beleid aan bod. De beleidsvoorstellen zijn ook weergegeven op de gekleurde kaart.

We beginnen met het centrale natuurgebied van de Wieden en de Weerribben en Wetering-West. Vervolgens worden de gebieden in de richting van de wijzers van de klok behandeld, te beginnen met het zuiden. Tabel 3 in paragraaf 3.4.1 bevat een overzicht van de belangrijkste veranderingen in grondgebruik.

Waar in de beleidsvoorstellen sprake is van een combinatie van natuurontwikkeling en reservaatgebied zal de nauwkeurige begrenzing in het kader van landinrichting plaatsvinden. Dit geldt met name voor de Barsbekerbinnenpolder en het gebied rond het Ettenlandsch kanaal.

3.3.1 Wieden en Weerribben

3.3.1

De Wieden en Weerribben zijn de waterrijke natuurgebieden in het centrum van het projectgebied. Het zijn, internationaal gezien, waardevolle laagveenmoerassen. Behalve uit open water bestaan ze voornamelijk uit rietlanden (circa 50%), broekbos, natte graslanden, ondiep water en overige gronden, tezamen circa 9.000 ha, waarvan 7.000 ha in het projectgebied ligt.

Binnen de Wieden en Weerribben liggen verspreide landbouwgronden. Deze landbouwgronden zijn vaak alleen over het water te bereiken. Daarnaast wordt er in Wieden en Weerribben rietteelt en beroepsbinnenvisserij bedreven. Deze gebieden bieden verder mogelijkheden tot varen, wandelen, fietsen en schaatsen.

Midden in de Weerribben ligt de kern Kalenberg. In het Wiedengebied vinden we Belt-Schutsloot en Dwarsgracht.

In Belt-Schutsloot is een concentratie van recreatiebedrijven: campings, kanoverhuur, een jachthaven. Recreatiebedrijven zijn ook te vinden in Wetering en Kalenberg, Dwarsgracht en Ronduite. Bij de Blauwe Hand is een appartementencomplex in aanbouw. Langs de Veeneweg is een fietspad in voorbereiding. Door het gebied loopt een belangrijke toervaartroute vanaf Ossenzijl, via Muggenbeet naar Zwartsluis. Op Beulakerwijde en Belterwijde wordt gewindsurfd en gezeild. Tevens is er een waterskibaan.

Beleidsvoorstellen

De voorstellen voor dit gebied zijn gericht op de volgende doelen:

- bieden van mogelijkheden voor de recreatie, met name voor rustige vormen;
- verbeteren van de kwaliteit van de bestaande natuur;
- verbeteren van de waterkwaliteit;
- verminderen van de wegzijging van water uit de Wieden en Weerribben;
- creëren van een alternatieve vaarverbinding tussen Ossenzijl en Wetering.

Het beleid onderscheidt binnen de Wieden en de Weerribben kerngebieden en randgebieden. In de kerngebieden leidt het extensieve karakter van het beheer tot het behoud van het huidige areaal bos en op langere termijn ontwikkeling van hoogveen.

In de randgebieden zal het traditionele actieve beheer worden uitgevoerd, waardoor permanent jonge verlandingsfasen (met rietland, trilvenen en krabbescheervegetaties) aanwezig zijn.

Beide ontwikkelingen leiden tot een grotere variatie en een completer moerassysteem, met alle daarvoor karakteristieke soorten. Door de geleidelijke veroudering, verlanding en overjarig rietland, zal de afname van het rietareaal voortgaan. Deze is nu circa 1% van het areaal per jaar. Er wordt naar gestreefd deze teruggang af te remmen en door ontwikkeling van nieuw rietland in de randgebieden het rietareaal uit te breiden.

Voor dit deelgebied worden tevens voorstellen gedaan voor verandering van het inlaatregiem, met verplaatsing van de waterinlaat naar Stroink. Doel is een betere waterkwaliteit. Zie paragraaf 3.4.4.

In het gehele gebied is in principe recreatie mogelijk. De voorzieningen voor

fietsers, watersporters en wandelaars worden verbeterd. Een nieuwe vaarverbinding is voorzien tussen de Wetering en het kanaal Steenwijk-Ossenzijl, langs de verlegde Vlodder.

Nader bekeken wordt hoe langs de Blauwe Handseweg de voorziening voor dagrecreatie verbeterd en in capaciteit vergroot kan worden.

Er komen nieuwe aanlegplaatsen voor de watersport. In het Wiedengebied zijn kanoroutes in ontwikkeling. De voorzieningen langs de toervaartroute Walengracht-Wetering-Kalenberg-Ossenzijl worden verbeterd, met name bij de aanlegplaatsen voor passanten. Door het concentreren van aanlegplaatsen zal de situatie in de Kalenbergergracht worden verbeterd.

Tussen Nederland en Kalenberg wordt een nieuw fietspad voorgesteld over de kade van de Heer Van Diezenvaart. Ook zullen de fietsverbindingen naar Belt-Schutsloot worden verbeterd. Bij de mogelijke herinrichting van het gebied tussen Leeuwterveld en de Beulakerwijde (zie paragraaf 3.3.6) zal de aanleg van een fietsverbinding richting Walengracht-Jonen worden onderzocht.

Daarnaast worden bestaande fietsroutes opgeknapt en komen er meer rust- en observatiepunten. Ook kunnen er enige kleine trailerhellingen en overdraagplaatsen voor kano's in het gebied gerealiseerd worden.

Uitbreiding van het aantal bezoekers is mogelijk, mits dit de instandhouding en ontwikkeling van specifieke natuurwaarden niet in de weg staat. Uitgegaan wordt van toegankelijkheid van de natuurgebieden. Slechts enkele delen van het gebied zullen niet vrij toegankelijk zijn.

In Kalenberg en Wetering is geringe uitbreiding van de verblijfsrecreatie mogelijk, voorzover dit binnen de bestaande gebouwen kan. Voor Belt-Schutsloot wordt voorgesteld te bekijken welke ontwikkelingsmogelijkheden de bestaande recreatiebedrijven hebben. En ook of er animo is om enkele bedrijven te verplaatsen. In de polder Giethoorn kunnen nieuwe vestigingslocaties ontstaan voor campings, naast andere vormen van verblijfsaccommodatie. Zie daarvoor paragraaf 3.3.13. Overigens kan de locatie in de polder Giethoorn ook gebruikt worden voor verplaatsing van campings uit bijvoorbeeld Wanneperveen of Giethoorn.

Voor het duurzaam voortbestaan van Wieden en Weerribben zijn onderlinge verbinding en vermindering van de wegzijging (waardoor de waterkwaliteit zal verbeteren) van belang. Versterking van de ecologische verbinding tussen beide gebieden met een moeraszone komt aan bod bij de voorstellen voor het gebied Wetering-west (paragraaf 3.3.2) en de polder Wetering-oost (paragraaf 3.3.12) en in paragraaf 3.4.2. Daarnaast zal op het grondgebied van Brederwiede nog eens 50 ha natuurontwikkeling gelokaliseerd worden in het kader van de landinrichting ter verbreding van de verbinding tussen beide natuurgebieden en aangrenzend aan het (natuur)kerngebied, daar waar zich mogelijkheden vanuit de landbouw voordoen. Natuurontwikkeling in de oostelijke Domeinpolders kan tevens bijdragen aan het verminderen van wegzijging uit Wieden en Weerribben.

3.3.2

3.3.2 Wetering-west

De polder Wetering-west is een halfontgonnen gebied tussen de Weerribben en de Wieden. Landbouwgronden, bossages en riet bepalen het beeld. In Wetering-west ligt een tiental landbouwbedrijven, waarvan er enkele groter zijn dan 150 SBE. Aan de rand van de polder Wetering-west vindt men de buurtschappen Wetering en Nederland.

Beleidsvoorstellen

De polder Wetering-west zal in z'n geheel de functie van natuurgebied moeten krijgen. Daardoor moet circa 200 ha landbouwgrond van functie veranderen. In dit gebied zal de inrichting bestaan uit een afwisseling van riet, moeras, water en verlandingsstadia en open water.

In de nieuwe moerassen in Wetering-west ontstaan mogelijkheden om te kanoën en wordt een observatiepunt ingericht. De verbinding van Wetering naar Nederland blijft daarbij in enige vorm in stand.

Langs de bebouwing van Wetering wordt een strook opgehoogd voor een fietspad. Langs deze strook wordt aan de kant van de nieuwe natuurgebieden relatief diep water (circa 0,8 meter) aangelegd. Samen vormt het een overgangszone van circa 150 meter tussen de nieuwe natuur en de bebouwing. Dit kan schade aan gebouwen voorkomen en beperkt overlast door muggen.

De functieverandering van de polder Wetering-west maakt de verbinding tussen de Wieden en de Weerribben aanmerkelijk breder. Tevens vermindert daardoor wegzijging uit de Weerribben. De betekenis voor de recreatie neemt toe.

3.3.3 Zomerdijk-Groene Kruispunt

3.3.3

Dit is een smalle strook tussen Zwartsluis en Beukers, ten noorden van de Zomerdijk. Dit gebied is in landbouwkundig gebruik en aangewezen als relatienotabeheersgebied.

Beleidsvoorstellen

Het voorstel houdt in het aanleggen van een ecologische verbinding tussen het Wiedengebied en het Staphorsterveld-Oldematen aan de overzijde van het Meppelerdiep. Deze kan uitgevoerd worden als circa 50 ha riet, moeras, water en nat grasland (25 ha reservaatgebied en 25 ha natuurontwikkeling). Hierbij wordt uitgegaan van de nabijgelegen stedelijke functie van Zwartsluis.

Door deze inrichting worden de Wieden verbonden met het natuurgebied van de Staphorsterveld-Oldematen. Er wordt een zogenaamd 'Groene Kruispunt' gemaakt. Dat bevordert de uitwisseling van dieren.

3.3.4 Zwartsluis en Barsbekerbinnenpolder

3.3.4

Zwartsluis, één van de grotere woonkernen aan de rand van het projectgebied, is van betekenis voor de watersport. In de Barsbekerbinnenpolder komt een nieuwe woonwijk van Zwartsluis.

In de Barsbekerbinnenpolder is de landbouw overwegend kleinschalig. De polder is een landschappelijk waardevol open gebied en behoort tot de belangrijkste weidevogelgebieden in Overijssel. Aan de zuidzijde van de polder liggen Zwarte Meer en Zwarte Water, die met hun buitendijkse gronden belangrijke natuurwaarden hebben. Voor het Zwarte Meer en Zwarte Water is een aparte integrale inrichtingsvisie in voorbereiding.

Een gedeelte van de Barsbekerbinnenpolder en de buitendijkse gronden is al aangewezen als relatienotagebied (50 ha reservaatgebied en 240 ha beheersgebied).

Beleidsvoorstellen

In Zwartsluis is vergroting van de capaciteit voor verblijfsrecreatie (zoals hotels, vakantiewoningen of appartementen) mogelijk. De locaties daarvoor zijn indicatief op de kaart aangeven. Zwartsluis heeft verder goede mogelijkheden om zich te ontwikkelen als één van de poorten van het gebied. Het bestaande busstation en de directe omgeving kunnen dienen als overstapplaats. Vanuit bus of auto kan men overstappen op de fiets of in de boot. Het aantal ligplaatsen zal worden uitgebreid.

Het gebied tussen Barsbeek en de Lage Weg blijft landbouwgebied, met handhaving van de bestaande beheersgebieden. Oostelijk van de Lage Weg komt een combinatie van natuurontwikkeling (circa 75 ha) en reservaatgebied (210 ha).

Het natuurontwikkelingsgebied zal gaan fungeren als een ecologische verbindingszone tussen het Zwarte Meer en de Wieden. Hier zal de grond gedeeltelijk worden afgegraven en een moerasachtig karakter krijgen. De precieze ligging van de ecologische verbindingszone zal later worden bepaald bij de begrenzingenprocedure van relatienotagebieden en natuurontwikkeling of eventueel in het kader van landinrichting.

De rest van de polder wordt reservaatgebied. De waterstand wordt hier omhoog gebracht. Doel is de natte graslanden voor kritische weidevogels en *als pleisterplaats voor ganzen te behouden. Daarvoor is voortzetting van een* extensief agrarisch gebruik noodzakelijk, waarvoor agrariërs uit de omliggende gebieden worden ingeschakeld. Er zal een herverkaveling van de blijvende landbouwgronden plaatsvinden.

Voor de Barsbekerbinnenpolder betekent dit dat de aanwezige grondwaterafhankelijke vegetaties verdwijnen. Het gebied wordt immers een wegzijgingsgebied.

Overeenkomstig het streekplan heeft het onder de grond leggen (verkabelen) van de bestaande hoogspanningsleiding door de Barsbekerbinnenpolder prioriteit.

Rondom de toekomstige woonwijk van Zwartsluis in de Barsbekerbinnenpolder wordt een toegankelijk overgangsgebied ingericht tussen de woon-

wijk en de natuurgebieden in, met een breedte van ongeveer 150 meter. Deze zone ligt binnen het reservaatgebied, net buiten de gemeentegrens van Zwartsluis.

3.3.5 Vollenhove, Bentpolder en Hoge Land van Vollenhove

3.3.5

Vollenhove is als voormalig Zuiderzeestadje één van de grotere kernen met een recreatieve betekenis vooral voor de watersport. Bezoekers uit het westen van Nederland komen vaak bij Vollenhove Noordwest-Overijssel binnen.

De landbouw is overwegend kleinschalig. Het Hoge Land van Vollenhove heeft een waardevol, kleinschalig landschap. Bij Sint Jansklooster ligt een drinkwaterwinning met een capaciteit van 7 mln m³ per jaar.

Beleidsvoorstellen

Op het Hoge Land van Vollenhove worden landschapselementen en kleine bosjes aangelegd (circa 50 ha), om de oude landschapsopbouw te herstellen. Dit kan gecombineerd worden met de aanleg van wandelpaden in het gebied. Hierdoor wordt het aantrekkelijke karakter voor recreanten versterkt.

Daarnaast kunnen op het Hoge Land en in de Bentpolder enkele verbeteringen in de waterhuishouding worden aangebracht ten behoeve van de landbouw.

Bij Vollenhove en Sint Jansklooster (kleinschalig) is verblijfsrecreatie mogelijk in verschillende vormen (kampeerterrein, hotel, vakantiewoningen). Voor Vollenhove geldt dat zowel aan de noordzijde, als aan de zuidzijde een locatie beschikbaar is. Van de Voorst naar De Krieger wordt een nieuw fietspad voorgesteld.

Naast een grote waterwinning is er behoefte aan een kleinere hoeveelheid extra drinkwater voor de lokale behoefte. Voorgesteld wordt om uitbreiding met maximaal 3 tot maximaal 10 mln m³/jaar van de bestaande winning in Sint Jansklooster nader te onderzoeken in combinatie met de voorstellen voor peilverhoging in de Barsbekerbinnenpolder. Van deze uitbreiding worden minder negatieve effecten verwacht voor natuur en landbouw dan van de opties voor een kleine drinkwaterwinning in de Beulakerpolder.

Het grondwaterbeschermingsgebied zal hierdoor enige uitbreiding krijgen in zuidelijke richting. De kern Sint Jansklooster ligt reeds binnen het grondwaterbeschermingsgebied. Uitbreiding van het gebied brengt dus geen extra belemmeringen met zich mee voor de bouwmogelijkheden in de kern. De effecten van de uitbreiding voor de natuur worden bepaald door de capaciteit en de inrichting. Door deze af te stemmen op de (aanliggende) natuurwaarden hoeven er geen negatieve effecten voor de natuur op te treden.

Mochten bij onderzoek en uitwerking onoverkomelijke negatieve effecten boven water komen, dan zal als tweede mogelijkheid een winning van geïn-filtreerd oppervlaktewater in de Beulakerpolder worden onderzocht (zie paragraaf 3.3.13).

3.3.6

3.3.6 Tussen Vollenhove en Blokzijl

Dit gebied is één van de belangrijkste weidevogelgebieden van Overijssel. De landbouw is overwegend kleinschalig. De bedrijven langs de voormalige Zuiderzeedijk kennen de beste productieomstandigheden in dit deelgebied.

Aan de oostkant van het gebied zijn relatienotagebieden begrensd: 50 ha reservaat en 260 ha beheersgebied.

Beleidsvoorstellen

Voorgesteld wordt in het Leeuwterveld tussen de Moespotsvaart en het Ettenlandsch Kanaal graslanden als reservaatgebied aan te wijzen. Het gaat om ± 130 ha. Hierdoor ontstaan gunstige voorwaarden voor kritische weidevogels als watersnip, slobbeend, zomertaling en tureluur. Dit geldt ook voor de aanwijzing tot beheersgebied van de Vollenhoofsche Uiterdijken (70 ha), waar eveneens behoud van bijzondere flora wordt nagestreefd. Het gebied ten noorden van het Duinigermeer, tot aan het Noorderdiep, krijgt een primaire natuurfunctie als nat grasland (70 ha reservaatgebied). Ten zuiden van het Ettenlandsch Kanaal ontstaat door vergraving een ecologische verbindingszone tussen het natuurgebied de Wieden en het Vollenho-ver Meer (40 ha). De nauwkeurige ligging van deze zone zal in het kader van de landinrichting bepaald worden.

Voor het gebied tussen de voormalige Zuiderzeedijk en de natuurgebieden aan de oostkant wordt de mogelijkheid voorgesteld beheersovereenkomsten af te sluiten volgens het systeem van vliegende beheershectares (zie paragraaf 3.4.2).

Het is mogelijk door landinrichting de landbouwstructuur in het resterende deel te verbeteren, vooral op het punt van verkaveling. Het gaat hier om het gebied tussen de Duinweg en het Vollenhover Kanaal. Bij beheersgebieden geldt dat er niet gesubsidieerd wordt voor maatregelen die de uitgangssituatie voor toepassing van beheersovereenkomsten (de natuurlijke waarden) nadelig beïnvloeden.

Bij het gemaal Stroink zal een inlaat voor het boezemgebied gemaakt worden. Deze kan tevens een functie krijgen voor de drinkwaterwinning in het Leeuwtveld. Zo nodig zullen aanvullende voorzieningen worden getroffen om ongewenste effecten op het Wiedengebied te voorkomen (zie paragraaf 3.4.4).

In het oostelijk deel van het Leeuwtveld kan een grootschalige waterwinning (± 200 ha, capaciteit 30 mln m³) worden ontwikkeld, binnen de op de kleurenkaart aangegeven omgrenzing. De inrichting zal op basis van nader onderzoek worden bepaald. Deze locatie is geschikt vanwege de ligging in de nabijheid van oppervlaktewater en de ligging aan het punt waar jaarlijks gemiddeld miljoenen m³ uit het gebied worden gepompt. Het gaat om de locatie bij het gemaal Stroink waar in de toekomst ook water wordt ingelaten. Bovendien zijn hier geen zoutrisico's, zoals bij een andere onderzochte locatie in de Barsbekerbinnenpolder of meer naar het westen in het Leeuwtveld.

De locatie omvat een analysebekken, een procesbekken, een infiltratiegebied, een pompstation en een voor- en nazuivering. Ten behoeve van de winning zal infiltratie van voorgezuiverd oppervlaktewater plaatsvinden. Dit water wordt gehaald uit het Ettenlandsch Kanaal. De waterwinning zal een ingrijpende verandering van het landschap geven. De WMO heeft in een aparte brochure beschreven hoe een dergelijke drinkwaterwinning er uit kan zien.

Binnen het wingebied zal een beschermingsgebied ingesteld worden. De drinkwaterwinning biedt goede mogelijkheden voor combinatie met natuur en in beperkte mate met extensieve recreatie en visserij. Aan de oostkant

van het waterwingebied is een randzone met een natuurfunctie mogelijk. De waterbekkens kunnen onder voorwaarden zeer beperkt als viswater voor de beroepsvisserij worden gebruikt.

Afhankelijk van de ontwikkeling in de drinkwatervoorziening en het onderzoek naar de benodigde inrichting zal de winning in het Leeuwterveld gefaseerd tot ontwikkeling worden gebracht. Gezien de omvang van de investeringen is op de lange duur uitbouw van de winning tot circa 200 ha noodzakelijk. Zie ook paragraaf 4.3.3 voor vervolgpcedures.

De voorgestelde winning geeft op den duur ruime winningsmogelijkheden voor drinkwater van een goede kwaliteit. Hiermee kan Noordwest-Overijssel ook voor het drinkwater zorgen in het voorzieningsgebied van de WMO in Overijssel, in Drenthe en in de Noordoostpolder.

3.3.7

Gebied Blokzijl, Kuinre en Ossenzijl

Blokzijl is als voormalig Zuiderzeestadje van betekenis voor de recreatie, vooral voor de watersport. Kuinre heeft recreatieve betekenis, onder andere vanwege de vaarverbinding met de Linde.

Het gaat hier verder om de Noorderpolder, de Baarlingerpolder, de Blankenhammerpolder en Het Bedijkte Ronde Broek. Het zijn gebieden met in het algemeen een goede landbouwstructuur, mede als gevolg van de uitgevoerde ruilverkavelingen. Het zijn overwegend melkveehouderijbedrijven, waarvan de meeste een productieomvang hebben van meer dan 150 SBE. Met name de Blankenhammerpolder is een waardevol weidevogelgebied. Dit geldt ook voor de Baarlingerpolder en Noorderpolder. Het gebied heeft grotendeels een open landschap. In de Blankenhammerpolder wordt de Relatienota toegepast (140 ha beheersgebied).

Beleidsvoorstellen

Voor het gebied tussen de Roomsloot en de Veldhuisweg (100 ha) wordt aanwijzing als reservaatgebied voorgesteld, in aansluiting op de voorstellen voor de polder Wetering-west. Doel hiervan is het creëren van natte graslanden voor kritische weidevogelsoorten. Een strook van 40 ha tussen de Weerribben en de Blankenhammerweg heeft een waardevolle plantengroei en wordt ook reservaatgebied.

Voor twee gebieden wordt de mogelijkheid tot het afsluiten van beheers-overeenkomsten geopend: het noordelijk deel van de Blankenhammerpolder (een strook grenzend aan de Weerribben (80 ha) en in de Baarlingerpolder (150 ha). In deze gebieden worden de beheersgebieden niet concreet begrensd, maar wordt voorgesteld met zogenaamde 'vliegende hectares' te werken (zie 3.4.2).

Omdat er met huidige inzichten betere nieuwe vaarverbindingen mogelijk zijn, wordt voorgesteld af te zien van verdere planvorming rond de vaarverbinding Lemmer-Blokszyl, zie paragraaf 3.4.3.

Bij Blokszyl is vestiging van verblijfsaccommodatie mogelijk, in aansluiting op de kern. Onderzocht zal worden welke maatregelen ter ontlasting van de kern van Blokszyl nodig zijn, rekening houdend met een verdere toename van het verkeer.

Bij Blankenham is kleinschalige kampeergelegenheid mogelijk, terwijl bij Kuinre mogelijkheden komen voor realisatie van verblijfsaccommodatie met een waterverbinding naar de Linde. Het fietspad over het Hamspad zal worden doorgetrokken richting Baarlo. Tevens wordt een de fietsverbinding van Ossenzyl richting Kuinre, in aansluiting op het Hamspad voorgesteld.

Voor de blijvende landbouwgebieden kunnen door middel van een landinrichting de productieomstandigheden voor de landbouw verbeterd worden. Het gaat dan om de Blankenhammerpolder, de Noorderpolder, de Baarlingerpolder en de Polder Rondebroek.

De net buiten het projectgebied gelegen Buitenpolder achter Kuinre wordt meegenomen bij de landinrichting.

3.3.8 Ossenzyl en Oldemarkt

3.3.8

Oldemarkt is een belangrijke woonkern, met circa 2.000 inwoners en een redelijk voorzieningenniveau. Daarnaast is Ossenzyl met zijn oriëntering op de watersport van belang. Voor de watersport zijn de Linde en het kanaal Steenwijk-Ossenzyl van betekenis.

De landbouwstructuur is goed mede als gevolg van de uitgevoerde ruilverkaveling. De melkveehouderij overheerst, de bedrijven hebben een gunstige productieomvang.

Beleidsvoorstellen

Bij Ossenzijl en Oldemarkt is plaats voor verblijfsrecreatie in de vorm van appartementen of recreatiewoningen aan vaarwater. De haalbaarheid van een omleiding bij Ossenzijl wordt onderzocht. De weg of een omleidingskanaal, moet de kern van Ossenzijl van verkeer ontlasten en de wachttijden voor de brug verminderen. In het onderzoek zal ook een nieuwe vaarverbinding van Oldemarkt naar het kanaal Ossenzijl-Steenwijk meegenomen worden.

Ten oosten van Ossenzijl wordt een ecologische verbindingszone gerealiseerd tussen de Weerribben en de Rottige Meenthe in Friesland. Afhankelijk van de mogelijkheid van verwerving wordt binnen die zone 70-100 ha natuurontwikkeling begrensd. Die zone zal door afgraving van gedeelten een moerassig karakter krijgen. De wegen in deze ecologische verbindingszone worden voorzien van duikers of tunnels.

Deze beleidsvoorstellen vergroten de mogelijkheden voor de verblijfsrecreatie en zorgen voor uitwisseling van dieren tussen twee belangrijke natuurgebieden, terwijl kapitaalvernietiging van landbouwbedrijven in dit recent verkaveld gebied beperkt wordt gehouden.

3.3.9

3.3.9 Vaarroute Ossenzijl-Steenwijk en aanliggende gebied

Het kanaal Ossenzijl-Steenwijk heeft weinig voorzieningen en is niet erg aantrekkelijk voor de toervaart. Het kanaal voert voornamelijk door landbouwgebieden. Vanaf het bungalowpark Noordervenebosch naar de Meenthebrug is een fietspad in voorbereiding. Aan de zuidkant grenst het kanaal voor een deel aan de Weerribben.

Ten noorden van het kanaal ligt het wallenlandschap van Paasloo. Nabij Paasloo bevinden zich enige campings.

Beleidsvoorstellen

De vaarroute zal aantrekkelijker worden gemaakt door nieuw open water en groen (40 ha) en dertig aanlegplaatsen voor passanten ten oosten van de Meenthebrug. Op dit punt wordt de aansluiting gemaakt met de nieuwe vaarroute naar Wetering en Scheerwolde. Dit punt kan ook dienen als stopplaats voor fietsers en wandelaars. Enkele eenvoudige voorzieningen zijn daarvoor voldoende. Langs het kanaal worden door aanplant en andere beschoeiingen de oevers natuurlijker gemaakt. Dat is aantrekkelijker voor de watersporters en het kanaal is dan gemakkelijker over te steken voor dieren. Tevens kan de natuurwaarde van de strook ten noorden van het kanaal vergroot worden door, als de gelegenheid zich voordoet, kleine stukken natuur aan de bestaande strookjes toe te voegen.

Ook wordt voltooiing van de fietsverbinding langs het kanaal vanaf de Meenthebrug naar Steenwijk beoogd.

3.3.10 Recreatiegebied bij Steenwijk

3.3.10

Bij Steenwijk komen vier waterwegen samen: het Steenwijkerdiep, de kanalen vanaf Ossenzijl en vanaf Beukers, en het kanaal naar Steenwijk. Deze route speelt nu al een rol voor de toervaart. Als de Heerenbrug beweegbaar is gemaakt, ontstaat een staande-mastroute tussen de randmeren en Friesland.

Beleidsvoorstellen

Het gebied ten westen van Steenwijk biedt aantrekkelijke mogelijkheden voor open water en aan het water gelegen verblijfsrecreatie. Op het punt waar vier vaarwegen tezamen komen is ruimte voor een wervend complex van voorzieningen.

Aan een nieuw meer op dit punt kan een jachthaven gevestigd worden, gunstig gelegen aan de vaarroute tussen Giethoorn en Friesland en vlakbij station en autosnelweg. De jachthaven kan gecombineerd worden met een complex recreatiewoningen en een camping. De ontwikkeling zal afhankelijk van de vraag uit de markt en inspeland op de behoefte gerealiseerd worden. Daarbij is een flexibele invulling mogelijk, op de kaart aangegeven door de pijltjes bij het symbool.

Voor de bewoners van Steenwijk, Tuk en Steenwijkerwold kan een strook voor oeverrecreatie worden ingericht.

De locatie heeft potentieel een goede ontsluiting (autosnelweg, spoor) en de ligging nabij de stad vergroot de aantrekkelijkheid. Het toeristisch bezoek aan Steenwijk kan erdoor stijgen. Steenwijk kan zich, met het NS-station als overstappunt, verder ontwikkelen als één van de poorten van Noordwest-Overijssel.

Door ontwikkeling van een dergelijk punt wordt de aantrekkelijkheid van het kanaal Ossenzijl-Steenwijk-Beukers groter en wordt de recreatiestructuur verbeterd.

3.3.11

3.3.11 Polder Gelderingen en de polder Giethoorn ten noorden van de Thijssengracht

Dit is een grootschalig landbouwgebied met een overwegend goede bedrijfsstructuur. Naast veehouderij komt ook akkerbouw voor.

Beleidsvoorstellen

In de polder Gelderingen en het noordelijk deel van de polder Giethoorn wordt het landbouwkundige gebruik gehandhaafd. Voor de landbouw zal in deze delen verbetering van de ontsluiting, de verkaveling en de waterhuishouding plaatsvinden.

De winning van drinkwater in de polder Gelderingen, die in het concept-voorontwerp als mogelijkheid stond genoemd, is vervallen. Dit om de ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw te waarborgen.

In het meest westelijke puntje van Gelderingen is een recreatieve ontwikkeling gepland van in totaal 40 ha. Deze staat beschreven in paragraaf 3.3.9.

Landschappelijke verbetering is mogelijk door beplanting langs de randen en langs de Smalle Weg en de Zuidveenseweg.

De polders Wetering-oost en Halfweg zijn voornamelijk in gebruik als landbouwgebied. In totaal beslaan ze zo'n 1.500 ha. Daarvan is ruim 1.200 ha landbouwgrond. In beide polders zijn circa 40 landbouwbedrijven, voornamelijk melkveehouderijen. Daarnaast is er enige akkerbouw. Bij Scheerwolde bevindt zich een boomkwekerij. De landbouwbedrijven hebben een gemiddelde grootte van ruim 25 ha en meer dan 65% is groter dan 250 SBE. De polders behoren tot de beste landbouwgebieden van Overijssel. Bij de ontginning van Wetering-oost is een deel niet in cultuur gebracht: het 200 ha grote Woldlakebos. Daarnaast zijn er ten zuiden van de Luteynweg enkele delen half-ontgonnen. Deze beslaan zo'n 70 ha. Het Woldlakebos is een broekbos, afgewisseld met grasland, riet en struweel. Het bos is van belang als rust- en leefgebied voor tal van soorten dieren en vogels, die in de omliggende gebieden hun voedsel halen. Er kan worden gewandeld. In Wetering-oost ligt Scheerwolde, met circa 500 inwoners. Aan de westrand van het gebied ligt Wetering. Hier komen enkele recreatiebedrijven voor (kanoverhuur, camping, kampeerboerderij, zeilschool).

Beleidsvoorstellen

De voorstellen voor dit gebied hebben als doel:

- versterken van verbinding tussen Wieden en Weerribben;
- verminderen van wegzijging in Weerribben en Wieden door het verhogen van het waterpeil in enkele aanliggende gebieden;
- verbeteren van de landbouw in de blijvende landbouwgebieden;
- uitbreiden van de recreatiemogelijkheden, met name voor wandelen, fietsen en kanoën. Daarnaast het creëren van een alternatieve route voor de kleine toervaart;
- vestigen van aanlegplaatsen en verblijfsrecreatie bij Scheerwolde.

Ten noorden van de Luteynweg, ten westen van het Woldlakebos, worden natte graslanden, dan wel moeras- en verlandingsvegetaties ontwikkeld (160 ha natuurontwikkeling). Door een hoger waterpeil in dit gebied in te stellen, vermindert de wegzijging uit de Weerribben. In de graslanden komt mogelijk kwel tot in het maaiveld en zijn er goede kansen op het ontwikkelen van bijzondere plantengroei.

Hiermee wordt de verbinding tussen de Weerribben en de Wieden verbreed en de omvang en de variatie van de natuurgebieden vergroot.

De recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden rond Scheerwolde en ook Wetering nemen toe. De werkgelegenheid kan daardoor worden verbeterd. De verbindingen van Wetering naar Scheerwolde en Kalenberg kunnen daarbij gehandhaafd blijven, evenals de Luteynweg.

Tussen de bebouwing van Wetering en het nieuwe natuurgebied zal een *overgangszone gemaakt worden, om schade aan gebouwen en muggen-overlast te voorkomen*, zie paragraaf 3.3.2.

In het overige deel van Wetering-oost en in de polder Halfweg blijft de landbouw gehandhaafd. In het kader van de landinrichting komen er mogelijkheden voor verbetering van ontsluiting, ontwatering en - hier en daar - verkaveling.

Ten noorden van de Thijssengracht wordt een fietspad voorgesteld, vanaf de Kooiweg aansluitend op de Oeverweg over het huidige zandpad. Ten behoeve van de lokale bevolking kunnen enkele eenvoudige recreatieve voorzieningen worden aangebracht.

3.3.13

3.3.13 Beulakerpolder en de polder Giethoorn tussen Cornelisgracht en Thijssengracht

De landbouw heeft hier een goede structuur. Het merendeel van de bedrijven heeft een omvang van meer dan 150 SBE. Er is een relatief hoog aandeel akkerbouw. Aan de oostzijde loopt het kanaal Beukers-Steenwijk met een passantenhaven in de Beulakerpolder. De Thijssengracht en de Cornelisgracht zijn twee oost-westvaarverbindingen voor de kleine watersport. Het gebied grenst aan het dorp Giethoorn met zijn toeristische aantrekkingskracht.

Beleidsvoorstellen

Het gebied heeft uitstekende mogelijkheden voor recreatieve ontwikkelingen indien het huidige open gebied aantrekkelijker wordt ingericht. Dit kan door natuurontwikkeling, waarmee ook open water, een vaarverbinding en andere recreatievoorzieningen te realiseren zijn.

Aan de oostkant van het gebied is ruimte voor een gevarieerd aanbod van recreatievoorzieningen aan weerszijden van de Cornelisgracht. Daarin passen een appartementencomplex, één of twee hotels, enkele kampeerterreinen en (complexen) recreatiewoningen. Alle voorzieningen zijn op het water georiënteerd. Daarnaast wordt er een terrein voor oeverrecreatie ingericht, met name om de dagrecreatieve mogelijkheden voor de plaatselijke bevolking te verbeteren.

Zowel in de Beulakerpolder als in het zuidelijk deel van de polder Giethoorn is 50 ha beschikbaar voor ontwikkeling van dagrecreatie en verblijfsrecreatie. Een deel van de totaal 100 ha wordt gereserveerd voor (bestaande) recreatiebedrijven uit Noordwest-Overijssel die ontplooiingsmogelijkheden zoeken. Ter ontwikkeling van de recreatie zal een Plan van aanpak worden opgesteld in overleg met het bedrijfsleven. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van de inventarisatie naar de ruimtebehoefte die onder bestaande recreatiebedrijven is gehouden. Zie paragraaf 3.4.3. Met name het deel ten noorden van de Cornelisgracht zal afhankelijk van de marktontwikkelingen gerealiseerd worden.

Bij de aanleg van nieuwe recreatievoorzieningen zal gezorgd moeten worden voor aanpassing van de infrastructuur. Met name de ontsluiting over het kanaal Beukers-Steenwijk en de Cornelisgracht zijn daarbij aandachtspunten. Bij vervanging zal de benodigde capaciteit en de ligging aangepast worden op de nieuwe situatie.

Aan de westkant en de zuidkant komt nieuwe natuur (230 ha). Door plaatselijk hoogteverschillen aan te brengen wordt de verlanding vanuit het westen bevorderd. Op de scheidslijn van recreatie en natuur komt een vaarverbinding met enkele verbredingen. De vaarverbinding takt aan op de Westervaart en geeft daarmee een aansluiting op de Thijssengracht. Er komen wandel- en fietsvoorzieningen.

Bij realisering van deze voorstellen wordt de capaciteit voor de verblijfsrecreatie flink vergroot, kan het recreatieseizoen aanmerkelijk worden verlengd en de aantrekkelijkheid voor dagrecreatie verruimd. Tevens ontstaan mogelijkheden voor verplaatsing van bestaande kampeerbedrijven met ruimtelijke beperkingen (Giethoorn, Wanneperveen en Belt-Schutsloot). De verhoging van de waterstand tot boezempeil heeft een positief effect op

de bestaande natuur rond de Otterskooi en de Bovenwijde. De oppervlakte natuur wordt vergroot en er komt een extra ecologische verbinding tussen het oostelijk en het westelijk deel van de Wieden.

Er zal gezorgd worden voor een overgangszone tussen de bestaande bebouwing en de nieuw natuurgebieden. Ook de nieuwe recreatie zal ingepast worden, rekening houdend met de bestaande huizen.

In de Beulakerpolder moet vooralsnog rekening worden gehouden met een mogelijkheid van een kleine drinkwaterwinning (zie paragraaf 3.4.5). Mochten bij onderzoek en uitwerking van de voorgestelde uitbreiding van de waterwinning in Sint Jansklooster onoverkomelijke negatieve effecten boven water komen, dan zal als reservemogelijkheid een oevergrondwaterwinning in de Beulakerpolder worden onderzocht. De reservering voor een drinkwaterwinning heeft geen invloed op de aard en realisering van de recreatie in de Beulakerpolder.

Als de Beulakerpolder een verhoogd waterpeil krijgt door de voorgestelde natuurontwikkeling kan maximaal 3-4 miljoen m³ water per jaar gewonnen worden.

De kleine winning voorziet in de lokale vraag naar drinkwater. De ontwikkeling hiervan kan in 5 tot 7 jaar voltooid zijn.

3.4 3.4 Beleidsvoorstellen voor het gebied als geheel en verwachte effecten

3.4.1 3.4.1 Landbouw, rietteelt en visserij

Heroriëntatie van de landbouw

De landbouw in het gebied zal zich grondig moeten heroriënteren. Dit mede als gevolg van de voorstellen tot functiewijziging in paragraaf 3.3. Ongeveer 2.000 ha landbouwgrond krijgt een andere bestemming. Voor een aantal bedrijven betekent dat aanpassing en verdere ontwikkeling, voor andere bedrijven komt dat neer op verkoop, beëindiging of verplaatsing van het bedrijf.

De beslissing daarover moet iedereen zelf nemen. In samenwerking tussen landbouwbedrijfsleven en de betrokken overheden worden boeren begeleid

bij het verkennen en invullen van hun toekomstmogelijkheden. Daarvoor is er een agrarisch dienstencentrum gesticht en is er de mogelijkheid om een bedrijfsdoorlichting en bedrijfsplan te laten maken.

Aanpassing en verdere ontwikkeling van de landbouw

De blijvende landbouw krijgt de ruimte om zich verder te ontwikkelen en zich aan te passen aan nieuwe marktomstandigheden. Daarvoor worden - onder meer met een landinrichting - de verkaveling, de ontsluiting en de waterhuishouding aangepast aan de agrarische eisen.

Dit geldt voor de gebieden:

- Blankenhammerpolder;
- polder Het Bedijkte Ronde Broek;
- de polder Gelderingen;
- de polder Halfweg;
- Wetering-oost ten zuiden van de Luteynweg en de bedrijven ten oosten van het Woldlakebos;

TABEL 2

TABEL 2

Overzicht beleidsvoorstellen per deelgebied

1. Wieden en Weerribben
verbetering recreatievoorzieningen, verbeteren waterhuishouding, afremmen teruggang rietareaal
- 1.* tussen Wieden en Weerribben
versterking van verbinding (50 ha natuurontwikkeling)
2. Wetering-west
200 ha natuurontwikkeling, recreatievoorzieningen
3. Zomerdijk
natuurontwikkeling (25 ha) en reservaatgebied (25 ha)
4. Zwartsluis en Barsbekerbinnenpolder
verblijfsrecreatie, overstap- en aanlegvoorzieningen, reservaat (230 ha) en natuurontwikkeling (75 ha) als verbindingszone tussen Wieden en Zwarte Meer
5. Vollenhove, Bentpolder en Hoge Land
recreatievoorzieningen, landschapsverbetering (50 ha) en optie uitbreiding waterwinning, aanpassing landbouw
6. tussen Vollenhove en Blokzijl
reservaatgebied (200 ha), verbindingszone (40 ha), grote drinkwaterwinning (200 ha) en beheersgebied (70 ha begrensd en voorts vliegende hectares)
7. tussen Blokzijl, Kuinre en Ossenzijl
verblijfsrecreatie, reservaatgebied (140 ha) en beheersgebied (130 ha) in de Baarlingerpolder

8. ten oosten van Ossenzijl
*verbindingszone (70-100 ha) met Rottige Meenthe en
watergebonden verblijfsrecreatie bij Ossenzijl en Oldemarkt*
9. kanaal Ossenzijl-Steenwijk
*aanlegplaatsen en aanpassing oevers, recreatieve ontwikkeling bij
Meenthebrug (40 ha)*
10. recreatiegebied bij Steenwijk
*open water en verblijfsrecreatie (bungalows, camping),
dagrecreatie en jachthaven (oppervlakte nader te bepalen)*
11. polder Gelderingen en noordelijk deel van polder Giethoorn
*verbetering productieomstandigheden landbouw (wegen,
waterhuishouding), aanleg landschapselementen (zie ook 9
voor ontwikkeling bij Meenthebrug)*
12. polder Wetering-oost, Halfweg en Scheerwolde
*natuurontwikkeling (160 ha ten noorden Luteynweg, open water en
verblijfsrecreatie bij Scheerwolde en herinrichting voor de
blijvende landbouwgebieden)*
13. Beulakerpolder en zuidelijk deel polder Giethoorn
*natuurontwikkeling (inclusief open water, 250 ha),
vaarverbinding, verblijfsrecreatie en dagrecreatie (100 ha),
reservelocatie drinkwaterwinning)*

- de polder Giethoorn ten noorden van de Oude Kerkweg;
- het westelijk deel van het Leeuwterveld;
- de Bentpolder;
- het Hoge Land van Vollenhove en de Barsbekerbinnenpolder tot aan de Lage weg.

In de voorgestelde vliegende beheersgebieden (zie hieronder) zullen ook aanpassingen in de productieomstandigheden mogelijk zijn. Het beheer en begrenzingenplan zal, binnen de kaders van het bestemmingsplan, aangeven welke maatregelen te verenigen zijn met de natuurbeheersdoelen. Deze maatregelen kunnen dan in het kader van landinrichting mede gesubsidieerd worden.

Verbetering van de productieomstandigheden in de blijvende landbouwgebieden kan een stijging van het arbeidsinkomen inhouden van 5% tot 10%. In deze gebieden zal als gevolg daarvan de tot dusver verwachte (autonome) afname van het aantal arbeidsplaatsen (nu 0,5-1,5% per jaar) en het aantal bedrijven vertraagd worden.

Verwerving en verplaatsing, garanties voor blijvende bedrijven, vrijwilligheid

In de gebieden met een bestemming van natuurontwikkelingsgebied of reservaatgebied, zullen op vrijwillige basis landbouwbedrijven en gronden worden aangekocht. In gevallen van verplaatsing wordt ondersteuning geboden bij het verkrijgen van een nieuw bedrijf of vervangende gronden binnen of buiten het gebied. Dit zal echter afhangen van het feit of er voldoende ruilgrond en bedrijven beschikbaar zijn. Onder bepaalde voorwaarden kan de verplaatser gebruikmaken van subsidieregelingen als de Regeling verlening hervestigingstoelage of de Regeling Boerderijverplaatsing. Ook bedrijven die elders in het projectgebied liggen kunnen van deze faciliteiten gebruikmaken. Deze bedrijven kunnen eveneens aangekocht of verplaatst worden. Daardoor ontstaat de nodige ruimte voor verplaatsing van anderen.

De verworven gronden worden ingezet voor uitruil voor de blijvende bedrijven en voor verplaatsing van bedrijven uit gebieden die als natuurontwikkelingsgebied of reservaatgebied worden aangewezen.

Inrichting tot natuurgebied zal pas plaatsvinden, nadat afgeronde gebieden zijn verworven. Afgerond wil in dit verband zeggen: zelfstandig in te richten of te beheren. De begrenzing van nieuwe natuurgebieden zal zoveel mogelijk langs perceels- en eigendomsgrenzen plaatsvinden. De inrichting tot natuurgebied brengt geen extra belemmeringen met zich mee voor naburige landbouwbedrijven. Zo zullen de voorgestelde natuurontwikkeling en nieuwe bos- en landschapselementen niet meetellen bij toepassing van de richtlijn Mest en Ammoniak.

Het gebiedsgericht beleid streeft ernaar om de ontwikkelingen zodanig te lokaliseren dat negatieve beïnvloeding tussen natuur- en landbouwgebieden wordt vermeden. De natuurontwikkelings- en relatienotagebieden zijn zo gesitueerd dat deze een bufferfunctie kunnen vervullen. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de buffer binnen de nieuwe natuurgebieden ligt, zodat de aanliggende landbouwgebieden geen nadelige invloeden ondervinden, bijvoorbeeld van een hoger waterpeil in het natuurgebied.

Door deze maatregelen is gedurende de looptijd van het gebiedsgericht beleid geen extra landbouwgrond nodig voor buffering van natuurgebieden.

Afzetverbetering en scholingsmogelijkheden

Initiatieven van agrarische ondernemers voor afzetverbetering worden ondersteund. De beste kansen lijken te bestaan voor streekeigen specialiteiten als paling, riet of (biologische) zuivelproducten.

Daarnaast wordt voorgesteld om scholingsmogelijkheden te creëren. Bijvoorbeeld voor banen in de toeristisch-recreatieve sector. Agrariërs die stoppen met hun werk, krijgen daarmee een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt.

Onttrekking van grond aan de landbouw en gevolgen voor de werkgelegenheid

Ruim 1.500 ha landbouwgrond wordt bestemd voor natuur en landschapsherstel. Daarnaast is het voorstel ongeveer 450 ha landbouwgrond te bestemmen voor andere doeleinden, zoals recreatieve ontwikkeling bij Giethoorn (100 ha) en enkele kleine kernen (110 ha); voor de drinkwaterwinning in het Leeuwterveld (200 ha). Bij de cijfers is de recreatieontwikkeling bij Steenwijk als pro memorie opgenomen.

TABEL 3

TABEL 3		Onttrekking van landbouwgronden	
A. Voor natuur (natuurontwikkeling, reservaatgebied en landschapselementen)			
	type	oppv. ha's	grasl./moeras
Wetering-west	natuurontwikkeling	200	moeras
Groene Kruispunt	reserv. en natuurontw.	50	grasl.
Barsbekerbinnenpolder	reservaat	210	grasl.
Barsbekerbinnenpolder	natuurontwikkeling	75	moeras
Hoge Land Vollenhove	landschapselementen	50	—
Leeuwterveld	natuurontwikkeling	40	moeras
Leeuwterveld	reservaat	130	grasl.
Duinigermeer	reservaat	70	grasl.
Roomsloot-Veldhuisweg	reservaat	100	grasl.
Blankenhammerweg	reservaat	40	grasl.
Verbinding Ossenzijl	natuurontwikkeling	70	moeras
Meenthebrug	natuurontwikkeling	40	moeras
Wetering-oost	natuurontwikkeling	160	afh.
Beulakerpolder	natuurontwikkeling	130	moeras
Polder Giethoorn	natuurontwikkeling	140	moeras
Verbinding Wieden en Weerribben	natuurontwikkeling	50	moeras
totaal		1.555 ha	
B. Voor drinkwaterwinning			
Leeuwterveld		200	
Sint Jansklooster/Beulakerpolder		10	
totaal		210 ha	

C. Voor recreatie

Recreatie Beulakerpolder en polder Giethoorn	100
Recreatie Steenwijk	pm
Recreatie Scheerwolde	30
Overige verblijfsrecreatie	80

totaal	210 + pm ha

Tabel 3 geeft een overzicht van de onttrekking van landbouwgronden. In totaal wordt volgens de voorstellen op den duur meer dan 2.000 ha aan de landbouw onttrokken. Verwacht wordt dat er voldoende mobiliteit op de grondmarkt zal zijn om daarnaast ruimte te bieden voor ontwikkelingen in de blijvende landbouw als extensivering en bedrijfsvergroting.

Van de 2.000 ha landbouwgrond die een ander functie kan krijgen ligt ongeveer de helft in de best gekwalificeerde landbouwgebieden van Overijssel. Er zullen de komende 15 jaren in totaal 60-70 boerderijen verdwijnen. Dat is éénvijfde van het huidige aantal landbouwbedrijven in het projectgebied. Daar zijn bij benadering 165 arbeidsplaatsen (direct en indirect) mee gemoeid.

Rietteelt en beroepsbinnenvisserij

Voor de rietteelt komt er minimaal circa 250 ha nieuw rietland. Gezien het economisch belang van de rietteelt zal bij de inrichting van de nieuwe natuurgebieden bekeken worden of deze oppervlakte nog vergroot kan worden. Daarnaast wordt ernaar gestreefd de achteruitgang in areaal bestaand rietland door beheers- en onderhoudsmaatregelen af te remmen.

De nieuwe natuurgebieden geven uitbreiding van het areaal viswater ten behoeve van de beroepsvissers. Bij de inrichting van de nieuwe natuurgebieden zal rekening worden gehouden met aanbevelingen om de visstand te verbeteren, zoals het creëren van meer ondiep, maar ook van diep (circa 6 meter) open water.

In de nieuwe natuurgebieden en mogelijk ook in de bekkens van de drinkwaterwinning in het Leeuwterveld, zal onder voorwaarden nieuw viswater voor de beroepsvisserij beschikbaar komen. Door verbetering van de water-

kwaliteit zal er een verschuiving tussen vissoorten optreden. Bij verplaatsing van de waterinlaat naar Stroink worden aanvullende maatregelen genomen om de intrek van vis op peil te houden.

3.4.2

3.4.2 Natuur en landschap

Verbinding en uitbreiding van natuurgebieden

Wieden en Weerribben kunnen door de verbinding onderling en met de aanliggende gebieden aaneengroeien tot één laagveenmoerasgebied, dat ook op langere termijn zijn internationale betekenis kan behouden. Bij uitvoering van de voorgestelde natuurontwikkeling en reservaatvorming met circa 1.500 ha krijgt het een omvang van ruim 10.000 ha. Dat is exclusief omliggende gebieden als Rottige Meenthe en Oldematen, waarmee de Weerribben en Wieden een ecologische verbinding krijgen. Daardoor kunnen diersoorten die grote leefgebieden nodig hebben (otter, visarend) zich opnieuw in dit gebied vestigen en handhaven. Hun leefgebied wordt aanmerkelijk vergroot. De verspreiding en uitwisseling van soorten die in laagveenmoeras thuishoren (bijvoorbeeld roerdomp of grote vuurvlieder) nemen hierdoor toe.

De ecologische verbindingen geven ook een betere aansluiting tussen het *moerasgebied en de omliggende grote open wateren*. Deze zijn van belang als voedselvindplaats of rustplaats voor steltlopers, weidevogels en andere watervogels.

Door reservaatvorming in circa 600 ha wordt behoud van natte graslanden voor kritische weidevogels en ganzen beter verzekerd.

Uitbreiding van natte gebieden aan de oostkant van Wieden en Weerribben en in de polder Wetering-west vermindert de wegzijging uit de bestaande natuurgebieden. Dat is positief voor de waterkwaliteit en dus positief voor de bijzondere natuurwaarden in deze gebieden.

Beheersovereenkomsten

Voor enkele gebieden (Baarlingerpolder, Blankenhammerpolder, Leeuwterveld) wordt de mogelijkheid geboden beheersovereenkomsten af te sluiten. De Provinciale Commissie Landelijk Gebied zal bekijken of het sys-

teem van vliegende (of ook wel zwevende hetares of 'ruime jas') beheershectares kan worden toegepast. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van de ervaringen met het experiment dat op dit moment loopt, onder andere op Kampereiland. Ook zal dan bekeken worden welke inrichtingsmaatregelen in het kader van landinrichting mogelijk zijn in de vliegende beheersgebieden.

De Vollenhoofsche Uiterdijken worden als beheersgebied begrepsd, omdat ze ook botanische waarde hebben.

Door het afsluiten van beheersovereenkomsten kunnen boeren extra inkomsten verwerven. Tenminste, als zij zich aan bepaalde voorwaarden houden voor het behoud van natte graslanden voor weidevogels en ganzen. Er worden goede voorwaarden geschapen voor het instandhouden en verbeteren van de natte graslanden, die van belang zijn voor weidevogels en wintergasten.

Voor in totaal circa 400 ha kunnen beheersovereenkomsten afgesloten worden. Door de voorstellen voor natuurontwikkeling en reservaatvorming vervallen er echter ook gebieden die nu als relatienotabeheersgebied zijn begrepsd. Dit betreft delen van de Barsbekerbinnenpolder en het Leeuwterveld, samen 450 ha. Netto vermindert het areaal beheersgebied met minimaal 50 hectare.

Particulier natuurbeheer

De landbouw kan op verschillende manieren bijdragen aan het beheer van natuurgebieden. Het afsluiten van beheersovereenkomsten is één manier. Daarnaast wordt bekeken of er mogelijkheden zijn voor particulier beheer van nieuwe natuurgebieden. Er wordt daarbij vanuit gegaan dat juist de bestaande grondeigenaren zich zullen organiseren in streekgebonden natuurbeschermingsorganisaties. Er wordt dan ook niet gesubsidieerd in grondaankopen door deze natuurbeheerders.

Wel kan er financiële ondersteuning geboden worden bij het beheer, als er voldoende waarborgen geboden worden voor de kwaliteit en de duurzaamheid van het natuurbeheer. Met name speelt dit voor de bos- en landschapselementen op het Hoge Land van Vollenhove en de graslanden. In Dwarsgracht-Belt-Schutsloot zijn daarvoor inmiddels initiatieven ontplooid, ook elders zouden die kunnen ontstaan.

De inschakeling van boeren en andere particulieren bij het beheer door Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer wordt voortgezet. Ook al met het oog op behoud van lokale werkgelegenheid en inzet van deskundigheid uit het gebied.

Opheffen barrières

Behalve ecologische verbindingzones is het voor de uitwisseling van soorten van belang om overgangen over kanalen en wegen te verbeteren. In het gehele gebied zullen voorzieningen getroffen worden om dergelijke barrières voor trekkende dieren op te heffen. Dit kan onder andere door de aanleg van duikers onder wegen en door het aanpassen van walkanten.

Wildbeheer

Het gebiedsgericht beleid beoogt geen verandering voor te stellen in het wildbeheer. Wel kunnen verandering verwacht worden op grond van de komende Flora- en Faunawet. De Wildbeheerseenheden zullen in de toekomst een belangrijke functie vervullen bij het planmatig wildbeheer, ook in verband met de schadebestrijding.

Versterking en vernieuwing van het landschap

Het landschap wordt door een aantal maatregelen verbeterd. Oudere landschappen worden hersteld en beter herkenbaar gemaakt. Voor ondersteuning van het beheer van landschapselementen, ook door particulieren, is de provinciale ROLO-regeling voorhanden. Verder worden nieuwe elementen toegevoegd. Deze verbeteringen kunnen worden uitgevoerd in samenhang met natuur- en recreatieontwikkeling en elkaar zo versterken. Daarnaast wordt de recreatieve aantrekkingskracht van het gebied groter.

Deze veranderingen maken het mogelijk om eigentijdse landschapselementen van groter en kleiner formaat in het gebied een plaats te geven. Dat kan een stimulans betekenen voor het cultuurtoerisme. Dergelijke voorzieningen zijn alleen mogelijk als ze met andere voorstellen uit het gebiedsgericht beleid te combineren zijn.